

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ЖУРНАЛІСТИКИ

Кафедра журналістики

Кваліфікаційна робота магістра

на тему «Журналістські розслідування в медіадискурсі
друкованих ЗМІ»

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0610-ж-з

Спеціальність – 061 «Журналістика»

(Освітня програма «Журналістика»)

Графіна А. І.

Керівник: доц., к. соц. ком.

Чабаненко М. В.

Рецензент: доц., к. соц. ком.

Баранецька А. Д.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет журналістики
Кафедра журналістики
Рівень вищої освіти – магістр
Спеціальність – 061 «Журналістика»
Освітня програма «Журналістика»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Чернявська Л.В.
« ____ » _____ 20 ____ року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Графіній Аліні Ігорівні

1. Тема роботи – «Журналістські розслідування в медіадискурсі друкованих ЗМІ» («Journalistic Investigations in the Media Discourse of Print Media»), керівник роботи – Чабаненко Мирослава Вікторівна, доц., к. соц. ком., затверджені наказом ЗНУ від «27» квітня 2021 року № 648-с.
2. Строк подання студентом роботи – 26.11.2021 р.
3. Вихідні дані до роботи – наукові праці дослідників, які вивчали аналітичну журналістику, результативність журналістських розслідувань, особливості мовностилістичного оформлення журналістських текстів та ін.: О. Гудошник, Н. Куїлді, І. Хоменко, О.Тертичний, М. Василенко, О. Глушко, А. Лазарева, О. Хоменок, А.Костянтинів, Н. Нікітіна, П. Дудик, М. Сивашева, А. Станько, Ю. Шум, Н. Яблонський.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): 1) вивчити та узагальнити теорію аналітичної журналістики, зокрема щодо її жіңрової палітри, а також методів і прийомів; 2) окреслити мовностилістичні та зображально-виражальні засоби висвітлення результатів роботи журналістів-розслідувальників; 3) дослідити особливості та значення оформлення журналістського розслідування, надрукованого в газеті; 4) дослідити засоби увиразнення тексту в газетних публікаціях на тему журналістських досліджень; 5) проаналізувати специфіку роботи Миколаївського центру журналістських розслідувань у контексті його співробітництва з друкованим виданням, зокрема результативність як наслідок опублікування окремих кейсів; 6) сформулювати поради журналістам, які займаються розслідуваннями, зокрема обґрунтувати деякі ефективні журналістські прийоми.

1 Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Чабаненко М. В., доц.	19.06.2020	19.06.2021
1 розділ	Чабаненко М. В., доц.	19.07.2021	19.07.2021
2 розділ	Чабаненко М. В., доц.	30.08.2021	30.08.2021
3 розділ	Чабаненко М. В., доц.	05.10.2021	05.10.2021
Висновки	Чабаненко М. В., доц.	14.11.2021	14.11.2021

2 Дата видачі завдання 29.04.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Скласти графік виконання роботи, визначити мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження.	15.06.2021	виконано
2	Написати попередній варіант вступу і змісту.	19.06.2021	виконано
3	Підібрати наукову літературу, визначити емпіричні джерела.	06.07.2021	виконано
4	Опрацювати літературу, написати теоретичну частину.	19.07.2021	виконано
5	Провести наукове дослідження, проаналізувати контент та описати результати.	25.08.2021	виконано
6	Написати практичну частину, провести дослідження аудиторії.	01.10.2021	виконано
7	Пройти попередній захист на кафедрі.	2.11.2021	виконано
8	Виправити недоліки, сформулювати висновки, оформити додатки.	20.11.2021	виконано
9	Здати роботу на нормоконтроль, пройти рецензування.	26.11.2021	виконано

Студент _____ А. І. Графіна

Керівник роботи _____ М. В. Чабаненко

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ М. В. Чабаненко.

РЕФЕРАТ

Тема магістерського дослідження: «Журналістські розслідування в медіадискурсі друкованих ЗМІ».

Обсяг основного тексту: 64 сторінки.

Кількість використаних джерел – 73.

Мета роботи – визначити чинники результативності публікацій журналістських розслідувань у друкованих ЗМІ на прикладі співпраці Миколаївського центру журналістських розслідувань та обласної газети «Рідне Прибужжя».

Для досягнення мети виконано такі **завдання:**

- вивчити та узагальнити теорію аналітичної журналістики, зокрема щодо її жіңрової палітри, а також методів і прийомів;
- окреслити мовностилістичні та зображально-виражальні засоби висвітлення результатів роботи журналістів-розслідувальників;
- дослідити особливості та значення оформлення журналістського розслідування, надрукованого в газеті;
- дослідити засоби увиразнення тексту в газетних публікаціях на тему журналістських досліджень;
- проаналізувати специфіку роботи Миколаївського центру журналістських розслідувань у контексті його співробітництва з друкованим виданням, зокрема результативність як наслідок опублікування окремих кейсів;
- сформулювати поради журналістам, які займаються розслідуваннями, зокрема обґрунтувати деякі ефективні журналістські прийоми.

Об'єкт дослідження: публікації в Миколаївській обласній газеті «Рідне Прибужжя», що містять матеріали журналістських розслідувань, за першу половину 2021 р.

Предмет дослідження: мовно-стилістичне оформлення публікацій, у яких відображені матеріали журналістських розслідувань, застосовані в цих публікаціях журналістські методи і прийоми.

Теоретичну основу дослідження складають праці таких вчених: О. Гудошник, Н. Куїлді, І. Хоменко, О. Тертичний, М. Василенко, О. Глушко, А. Лазарева, О. Хоменок, А. Костянтинов, Н. Нікітіної, П. Дудик, М. Сивашева, А. Станьк, Ю. Шума, Н. Яблонського та ін.

Наукова новизна результатів полягає в тому, що:

вперше:

– здійснено аналіз публікацій, що висвітлюють результати роботи Миколаївського центру журналістських розслідувань, щодо їх мовно-стилістичного оформлення;

– досліджено результативність публікацій, що відображають журналістські розслідування;

удосконалено:

– наукові знання про функціонування аналітичних жанрів в сучасному медіасередовищі;

– журналістикознавчу теорію щодо методів і прийомів проведення журналістських розслідувань та оприлюднення їх результатів.

набуло подальшого розвитку:

– наукове уявлення про ефективність проведення журналістських розслідувань в сучасних умовах.

Практичне та теоретичне значення одержаних результатів. Матеріали кваліфікаційної роботи магістра можуть бути використані під час подальших наукових розробок, а також сприятимуть підготовці до практичних занять з аналітичної журналістики у закладах вищої освіти на профільному факультеті. Одержані результати будуть корисними для співробітників друкованих видань, які спеціалізуються на журналістських розслідуваннях.

Ключові слова: аналітична журналістика, розслідування, друкована преса, газетна публікація.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1 Аналітична журналістика в засобах масової інформації.....	10
1.1. Методи і підходи журналістської роботи, пов'язаної з підготовкою публікацій аналітичного характеру.....	10
1.2. Система жанрів аналітичної журналістики.....	13
1.3. Стилiстичні особливості аналітичної журналістики.....	22
Розділ 2. Журналістські розслідування: форма і зміст.....	27
2.1. Специфіка жанру журналістського розслідування.....	27
2.2. Журналістське розслідування на телебаченні та у друкованих ЗМІ.....	31
2.3. Засоби збагачення й увиразнення мови журналіста-розслідувача...	35
Розділ 3. Матеріали журналістських розслідувань у друкованій пресі.....	41
3.1. Вплив Миколаївського центру журналістських розслідувань на загальний стан журналістики у Миколаєві.....	41
3.2. Аналіз публікацій Миколаївського центру журналістських розслідувань.....	48
3.3. Результативність журналістських розслідувань.....	56
Висновки.....	67
Список використаної літератури.....	71
Додаток А. Власна наукова публікація (тези).....	77
Додаток Б. Інтерв'ю.....	79
Summary.....	82

ВСТУП

Журналістське розслідування є одним із засобів боротьби з корупцією та безправ'ям в Україні. Його популярність дедалі більше зростає як на регіональному, так і на державному рівні, фактично в усіх видах ЗМІ. Можливість здобуття ексклюзивних фактів із використанням незалежних джерел інформації дає змогу працівникам пера викривати злочинні дії посадовців у найрізноманітніших випадках порушення закону, які до того залишалися безкарними. Ефективність результатів журналістського розслідування прямо залежить від того, наскільки вдалим і влучним було оприлюднення його результатів. У цьому сенсі важливе значення має поєднання журналістської майстерності щодо проведення розслідувань із умінням викласти його результати засобами тексту та фотоілюстрацій у вигляді матеріалів друкованих ЗМІ.

Помітним осередком розслідувальної журналістики у Миколаєві, Херсоні та Одесі є Миколаївський центр журналістських розслідувань, який тісно взаємодіє з Миколаївським обласним друкованим виданням «Рідне Прибужжя». Попри їх тривалу і надзвичайно успішну співпрацю, цей досвід досі не був достатньо вивчений, чим і обумовлена *актуальність теми* нашого дослідження.

Мета роботи – визначити чинники результативності публікацій журналістських розслідувань у друкованих ЗМІ на прикладі співпраці Миколаївського центру журналістських розслідувань та обласної газети «Рідне Прибужжя».

Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі *завдання*:

- вивчити та узагальнити теорію аналітичної журналістики, зокрема щодо її жіңрової палітри, а також методів і прийомів;
- окреслити мовностилістичні та зображально-виражальні засоби висвітлення результатів роботи журналістів-розслідувальників;

- дослідити особливості та значення оформлення журналістського розслідування, надрукованого в газеті;
- дослідити засоби увиразнення тексту в газетних публікаціях на тему журналістських досліджень;
- проаналізувати специфіку роботи Миколаївського центру журналістських розслідувань у контексті його співробітництва з друкованим виданням «Рідне Прибужжя», зокрема результативність як наслідок опублікування окремих кейсів;
- сформулювати поради журналістам, які займаються розслідуваннями, зокрема обґрунтувати деякі ефективні журналістські прийоми.

Об'єктом дослідження є публікації в Миколаївській обласній газеті «Рідне Прибужжя», що містять матеріали журналістських розслідувань, за першу половину 2021 р.

Предмет дослідження: мовно-стилістичне оформлення публікацій, у яких відображені матеріали журналістських розслідувань, застосовані в цих публікаціях журналістські методи і прийоми.

Методи дослідження. У роботі застосовано комбінацію загальнонаукових підходів і принципів, які уможливили комплексне розкриття проблематики дослідження. Використані методи аналізу, синтезу, систематизації, порівняльний, ілюстративний та метод опису.

Теоретичну основу дослідження складають праці науковців, які вивчали журналістські методи і прийоми, жанрологію аналітичної журналістики, тему ефективності журналістських текстів (зокрема, розслідувань), а також лінгвістів (при розгляді мовно-стилістичних аспектів). Це О. Гудошник, Н. Куїлді, І. Хоменко, О. Тертичний, М. Василенко, О. Глушко, А. Лазарева, О. Хоменок, А. Костянтинів, Н. Нікітіна, П. Дудик, М. Сивашева, А. Станько, Ю. Шум, Н. Яблонський.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному аналізі співробітництва Центру журналістських розслідувань із одним конкретним друкованим виданням обласного значення, зокрема:

вперше:

– здійснено аналіз публікацій, що висвітлюють результати роботи Центру журналістських розслідувань, щодо їх мовно-стилістичного оформлення;

– досліджено результативність публікацій, що відображають журналістські розслідування;

удосконалено:

– наукові знання про функціонування аналітичних жанрів в сучасному медіасередовищі;

– журналістскознавчу теорію щодо методів і прийомів проведення журналістських розслідувань та оприлюднення їх результатів.

набуло подальшого розвитку:

– наукове уявлення про ефективність проведення журналістських розслідувань в сучасних умовах.

Практичне і теоретичне значення дослідження. Матеріали кваліфікаційної роботи магістра можуть бути використані під час подальших наукових розробок, а також сприятимуть підготовці до практичних занять з аналітичної журналістики у закладах вищої освіти на профільному факультеті. Одержані результати будуть корисними для співробітників друкованих видань, які спеціалізуються на журналістських розслідуваннях.

Основні положення і висновки дослідження були *представлені і апробовані* в публікації:

Графіна А. Результативність публікацій Миколаївського центру журналістських розслідувань. Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2021» : у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. Т.3. 341 с.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота магістра складається з реферату, вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаної літератури та двох додатків. Обсяг основної частини роботи – 64 сторінки. Список використаної літератури включає 73 найменувань (викладених на 6 сторінках).

РОЗДІЛ 1

АНАЛІТИЧНА ЖУРНАЛІСТИКА

У ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

1.1. Методи і підходи журналістської роботи, пов'язаної з підготовкою публікацій аналітичного характеру

Параметри глобального інформаційного простору швидко змінюються, що викликає структурні трансформації медіасфери України. Відбуваються суттєві зміни у творчій діяльності журналістів, що продиктовано специфікою інтернету як середовища розповсюдження масової інформації. У ході розвитку медіасфери новинні вебресурси набули нових можливостей.

Сьогодні провідні українські ЗМІ представлені в інтернеті вже не як вебверсії газет, а у вигляді інших за форматом видань, що поєднують у собі інтерактивні та мультимедійні послуги. У цьому контексті є підстави стверджувати, що сучасний етап розвитку журналістики України характеризується модифікацією творчих методів і підходів.

Першоосновою професійної діяльності сучасного журналіста є творчі методи, які визначають загальні принципи роботи над матеріалами певних категорій. У цьому плані доречно нагадати, що ще на початку 2000-х років Б. Стрельцов виділив такі методи в журналістиці, як констатація, публіцистика, ділова аналітика та есеїстка [57, с. 76]. Слід визнати, що теоретична концепція не втратила актуальності і сьогодні. Водночас будь-які методи мають тенденцію морально застарівати, трансформуватися в інші відповідно до часу та досягнень технічної та наукової думки, потреб суспільства.

Сучасна журналістика України вирізняється новими творчими прийомами. О. Градюшко припускає, що одним із провідних методів масової інформаційної діяльності є метод модифікації заголовків та текстів [14, с. 114]. Для фактологічного ряду в українських інтернет-ЗМІ використовуються способи пред'явлення інформації, які раніше не застосовувалися у друкованій періодичній пресі.

Як зазначає Н. Цибікова, насамперед істотних змін зазнав заголовок. У журналістиці він має бути максимально інформативним та завершеним у семантичному плані, щоб дати читачеві уявлення про зміст тексту. У ньому узагальнюється головне з того, про що йдеться в тексті, іншими словами, заголовок є квінтесенцією змісту публікації. Заголовок в інтернет-ЗМІ має відобразити тему або головну суть новини. Образні газетні заголовки для інтернету не підходять [64, с. 46].

Для створення якісного заголовка як найважливішого елемента тексту у журналістиці необхідно вибрати ключові слова новини, по'язати їх цікавим дієсловом в активній заставі та вказати назву місцевості, де відбулася та чи інша подія. Цей творчий метод сьогодні використовується більшістю провідних інтернет-ЗМІ як на пострадянському просторі, так і у країнах далекого зарубіжжя. Можна погодитися з висновком А. Амзіна, який визначив, що цей прийом є ефективним способом привернення уваги читацької аудиторії до назви матеріалу. Заголовок може також містити думку, важливе чи несподіване висловлювання ньюсмейкера (найчастіше у вигляді цитати), а також посилання на джерело [2, с. 61].

До ще одного найважливішого творчого прийому сучасної вебжурналістики України можна віднести її інтеграцію із соціальними мережами. Конкретна аналітична інтерпретація механізму масово-інформаційної діяльності щодо формування інформаційних потоків та прагматичного інтегрування їх у таку найважливішу одиницю суспільства, якою є аудиторія, показує, що соціальні медіа сьогодні є серйозним конкурентом традиційним ЗМІ та стають найбільш відвідуваними ресурсами в інтернеті.

Користувачі, насамперед, молодь змінюють інформаційні та розважальні сайти на соціальні мережі. Там новини подаються інакше, ніж у друкованій версії газети та на сайті. Можна погодитися з А. Пустоваловим, який визначив, що успішність присутності ЗМІ в соціальних мережах залежить не так від кількості передплатників сторінки, як від кількості активного ядра

користувачів. Саме вони є найбільш лояльною аудиторією та готові читати новини, повторно повертаючись до ресурсу, брати участь у діалозі з редакцією та іншими читачами. Визначальним фактором тут можуть бути нові творчі прийоми розповсюдження новин у соціальних мережах, які забезпечують підвищення ефективності зворотного зв'язку аудиторії зі ЗМІ [46, с. 238].

Динамічні процеси у вебжурналістиці призвели до того, що вебредактори деяких сайтів при публікації заголовків та текстів почали використовувати творчий метод пошукової оптимізації. Пошукові системи Google забезпечують понад 30% трафіку для сайтів новин.

Метод пошукової оптимізації полягає у визначенні ключових слів, які найчастіше шукають користувачі, та включенні їх у заголовок та текст публікації. Наприклад, на запит «як навчитися швидко бігати» пошукова система Google на першому місці видає посилання на матеріал «Тренування спринтера».

У найближчі п'ять років основним особистим медіапристроєм буде смартфон, що все більш удосконалюється. Це актуалізує необхідність використання такого творчого прийому як гаджетизація. Зокрема, контент на смартфоні має бути відмінним від контенту на настільному комп'ютері чи планшеті.

Весь процес збору журналістом інформації пов'язаний з перевіркою або повторною перевіркою отриманої раніше інформації, або збором доказів і підтвердження тих тверджень, які робить журналіст в опублікованому матеріалі. Існує кілька способів отримання інформації журналістом в процесі розслідування:

- Власні спостереження;
- Відкрите і приховане спостереження;
- Відсторонене і включене спостереження;
- Експеримент [58, с. 134].

Аналіз документів вимагає як навичок роботи з масивами даних, так і знань у галузі права, здатності орієнтуватися у категоріях документальної

інформації. Посилання на офіційні документальні джерела служать надійним доказом фактів, наведених у розслідуванні.

Таким чином, отримані в ході дослідження дані дозволяють стверджувати, що останнім часом українська журналістика збагатилася новими творчими методами та прийомами, до провідних з яких можна віднести модифікацію заголовків та текстів, візуалізацію, емоціонізацію, активізацію аудиторії, інтеграцію із соціальними мережами, пошукову оптимізацію та гаджетизацію.

Водночас багато друкованих ЗМІ досі сприймають свої сайти як дещо розширені та доповнені варіанти газет. У зв'язку з цим виникає необхідність вироблення моделі функціонування національних інтернет-ЗМІ, що дозволяє їм визначити власну успішну стратегію присутності в інтернеті, що стане темою наших подальших досліджень.

1.2. Система жанрів аналітичної журналістики

Аналітичні жанри сконцентровані на проникненні у суть явищ. Журналіст аналізує зібрану інформацію, знаходить взаємозв'язки різних фактів, узагальнює, коментує, дає оцінку, робить висновки та прогнози. Крім думки самого автора, до матеріалу можуть включатися думки експертів, учасників подій тощо.

Працюючи з матеріалами аналітичних жанрів використовуються аналіз та синтез, методи дедукції та індукції.

Основні аналітичні жанри – це:

- стаття;
- журналістське розслідування;
- версія;
- огляд;
- рекомендація (порада);
- коментар;
- рецензія;

- соціологічне резюме;
- моніторинг;
- рейтинг,
- лист [34, с.187].

Часто взагалі будь-який матеріал у газеті називають статтею. Однак це окремий жанр, який має певні характеристики. Так, стаття, як правило, присвячена аналізу будь-якого явища, конфлікту, процесу чи події. У такому матеріалі виявляються приховані факти, виявляються першопричини, оцінюється важливість того, що відбувається, привертається увагу аудиторії до певних тем або осіб.

Статті можуть бути різних типів: оглядова стаття, проблемна стаття, полемічна стаття, цікава стаття, стаття-думка, авторська стаття [31, с.137].

Оглядова стаття зазвичай присвячується розгляду новинок на загальному чи якомусь окремому ринку. Йдеться і про нові політичні партії, і про нові товари, і про нові види товарів, і т.д.

Проблемна стаття присвячена вивченню будь-якого конфлікту, складної та, часто, суперечливої ситуації. Під час роботи над таким матеріалом журналіст ретельно збирає інформацію, досліджує те, що відбувається, робить висновки. Він описує та оцінює саму проблему, з'ясовує причини її виникнення, пропонує шлях чи варіанти шляхів її вирішення.

Проблемна стаття, як правило, торкається серйозних, суспільно значущих тем. Широке поширення набув такий підтип проблемної статті, як «випадок із життя». У такому матеріалі описується позитивний досвід використання вирішення будь-якої проблеми.

У полемічній статті автором ведеться дискусія з певним опонентом, який раніше висловив свою думку. В особі опонента може виступати і фізична особа та організація. У полемічній статті автор обґрунтовує свою власну позицію щодо спірного питання, а також спростовує аргументи свого опонента. На початку статті автор формулює свою основну думку, далі наводить свої аргументи. Вони мають бути і зрозумілі аудиторії, і справді доказові.

Часто до полемічних статей вдаються напередодні великих політичних подій (виборів, референдумів), під час обговорення нових законів, поправок до них тощо. Аудиторія завжди з особливою цікавістю читає полемічні статті, оскільки у них присутній драматизм, відчувається напруження пристрастей. До того ж такий матеріал, що представляє дві різні позиції, дає об'єктивніший погляд на подію.

Стаття-думка – це матеріал, що готується поза редакцією, зазвичай співробітником будь-якої компанії чи організації. Він виступає у ролі експерта у відповідній галузі. Професійний підхід, глибоке знання предмета завжди є важливим для редакторів ЗМІ. У такій статті дуже важливо утриматися від зайвих згадок про свою власну «фірму». Інакше матеріал може набути характеру рекламного, що відразу знизить його привабливість в очах редактора. Він буде роздратовано видаляти зайву, на його думку, рекламну інформацію або може взагалі відхилити матеріал.

У такій статті найкраще сконцентруватися не на своєму товарі, не на своїй компанії, технології тощо, а на якійсь важливій для всіх проблемі обговорити спірні підходи, запропонувати обґрунтований, але раніше ніким не запропонований вихід.

Статті-думки можуть друкувати на спеціальних місцях, відокремлених від звичайного редакційного простору. Також вони можуть супроводжуватись особливою рубрикою. Такі статті можуть зняти, щоб розмістити якийсь терміновий матеріал. Але все ж таки їх друкують і їх читає цільова аудиторія, а отже, наприклад, для PR-копірайтерів є сенс працювати над подібними матеріалами. Під час підготовки статті-думки копірайтеру варто заздалегідь дізнатися у редактора, яка думка його зараз найбільше цікавить.

Авторська стаття – це матеріал, який готує PR-копірайтер і подається в ЗМІ за підписом керівника організації. Таким чином, авторська стаття виражає позицію компанії або авторитетної особи щодо якоїсь важливої суспільної проблеми. Один з термінів, що використовуються в середовищі професіоналів - байлайнер (з англійської "під рискою").

Авторська стаття може бути написана і найавторитетнішою персоною. Але зазвичай у людей вищого ешелону економіки (політики, культури тощо) не вистачає ні часу, ні професійних журналістських навичок. Істотно вплинути на успішність статті будь-якого типу може те, як вибудовувалася стаття, які аргументи використовувалися.

У статті завжди варто подивитися на проблему з кількох різних точок зору. Не слід забувати про дані статистики. Стаття – це той жанр, де цифри більш ніж доречні. Підсилять враження від читання статті цитування конкретних документів та думок авторитетних персон (нехай навіть і спірних). Усі факти у статті мають бути точними, зрозумілими, однозначними, перевіреними.

Усі типи статей вимагають дотримання суворої логіки. Факти, думки, роздуми повинні наслідувати одну головну думку і доповнювати, підкріплювати один одного [48, с.118].

Як і більшість письмових текстів, міцна стаття має жорстку структуру: вступ (обґрунтовується інтерес до конкретної теми), основна частина (аналіз ситуації), висновок (висновки, варіанти розвитку ситуації, пропозиції щодо виходу із скрутного становища).

Журналістське розслідування - синтетичний жанр, що включає елементи і кореспонденції, і репортажу, і статті. Об'єктом журналістського розслідування завжди стає суспільно значуща тема. Метою – визначення причин і винуватців ситуації, що склалася, знаходження рішення, яке дозволило б надалі уникати подібних подій.

Завдяки чіткій позиції автора, його безпосередній участі у справі аудиторія втягується в розслідування, співпереживає, стає ніби співрозслідником загадкової чи «темної» історії. Читач чи глядач «разом» із журналістом опитує свідків, вивчає документи, збирає докази, зіставляє факти, викриває «поганих» героїв, протистоїть тим, хто хотів би «зам'яти» справу тощо.

Версія – це припущення розвитку подій, імітація ситуації, яка, можливо, мала місце. Матеріал такого роду розробляється за недостатності фактів, доказів та аргументів. У зв'язку з цим версія не може містити категоричних висновків, описувати щось як дійсно бути.

Метою створення версії є знайомство аудиторії з проміжними підсумками будь-якого процесу, а також прогнозування розвитку ситуації. У версії наводяться факти, роздуми автора, на основі яких аудиторія може погодитися з позицією журналіста, а може зробити свої власні висновки. Часто версія може бути продовженням нотатки, кореспонденції, статті, а також першої публікації у циклі статей чи матеріалів журналістського розслідування. Іноді версія – це лише спосіб отримання додаткової інформації. Журналіст може видобути її, виходячи з реакції героїв після публікації версії, а також із джерел, про існування яких він раніше міг навіть і не замислюватися.

Огляд - це, по-перше, спостереження за подіями, що відбуваються у суспільному житті, і, по-друге, обмірковування, аналіз суті цих подій з подальшим підсумовуванням отриманих результатів. Зазвичай оглядаються питання політики, економіки, соціального життя тощо.

У матеріалах цього жанру яскраво проявляється позиція журналіста. Важливою ознакою огляду є його періодичність. Оглядається будь-яке місце бути протягом будь-якого часу. Відповідно, і огляди будуть щоденними, щотижневими, щомісячними, щорічними. Звичайно, чим більше тимчасове охоплення, тим серйозніші, глобальні події або процеси, що оглядаються [27, с.133]. Огляду властиве використання виразних деталей. У цьому вся жанрі негаразд часто, як у статті, використовуються логічні аргументи. Журналіст у разі більше спостерігач, ніж аналітик.

Спорідненим жанром огляду є огляд ЗМІ – спостереження, аналіз та коментар подій, що описуються найбільш популярними чи авторитетними газетами чи журналами. Огляди можуть бути новинними (розповідати про події, яким приділило увагу те чи інше ЗМІ), тематичними (присвяченими

одній темі, наприклад, політиці, автомобілям тощо), анонсує (розкриває теми майбутніх номерів).

Спочатку огляди ЗМІ склалися вченими, які досліджували вплив преси на життя суспільства. Але виявилось, що такі огляди дуже затребувані й пересічною аудиторією, яка потребує кваліфікованого лоцмана у величезному морі інформації. Оглядач може винести суворий вердикт тієї чи іншої публікації (або навіть окремому ЗМІ), не радячи аудиторії матеріал для читання, і навпаки: всіляко рекомендує ознайомитись з тією чи іншою інформацією. Також людям хочеться знати, що пишеться чи розповідається у тих ЗМІ, які вони не використовують зазвичай чи в якийсь момент. Огляд може представляти аудиторії і нові, які тільки з'явилися на ринку ЗМІ.

Рекомендація (порада) – це матеріал, у якому розповідається, як можна вирішити ті чи інші проблеми, завдання. У таких текстах можуть бути розгорнуті інструкції, приписи. Вони обґрунтовуються автором.

Журналіст пояснює, що як і чому діє чи використовується. У такому матеріалі можуть бути представлені варіанти досягнення будь-яких цілей [10, с.61]. Рекомендація може бути у формі консультації.

Нерідко співробітники компанії за домовленістю з редакціями ведуть у виданнях рекомендаційні чи консультаційні колонки, присвячені певним питанням (правовим, економічним, медичним тощо).

Коментар може бути як складовою інших розгорнутих матеріалів (репортажу, статті, інтерв'ю), так і самостійним текстом. Коментар – це текст, у якому автор висловлює своє ставлення до подій шляхом їх оцінки та аналізу. Також у такому матеріалі може мати місце прогнозування подальшого розвитку ситуації. Події для коментаря мають бути актуальними та суспільно значущими. Коментуватися можуть не тільки події, що відбулися або відбуваються, а й майбутні.

Починається коментар з викладу обговорення, так як не всі читачі (глядачі, слухачі) можуть бути в курсі навіть найгучніших подій. Далі автор, як

правило, викладає свій погляд та аргументи на його підтримку. Наприкінці підбивається підсумок сказаного, робиться логічний висновок.

Слово «рецензія» походить від латинського «recensio», що означає «перегляд, повідомлення, оцінка, відгук про щось». Сьогодні під рецензією розуміють передусім оцінку наукових та мистецьких творів. Таким чином, предметом такого матеріалу будуть не безпосередні події, факти, як це буває у нотатках чи коментарях, а вторинні джерела інформації (публікації, передачі, книги, спектаклі тощо). Мета рецензії – допомога: як творцю твору, який потребує сторонньої оцінки своєї творчості, і аудиторії, бажає мати уявлення про цінність твору. Залежно від аудиторії рецензентом використовується професійна або загальноживана лексика.

Рецензія перестала бути серйозним, детальним дослідженням. У такому матеріалі дається оцінка без глибокого аналізу. Монорецензії присвячені одному твору, що розглядається порівняно з відомими творами. У полірецензіях розбираються кілька (ще невідомих чи маловідомих аудиторії) творів, які часто порівнюються одна з одною.

Насправді у засобах масової інформації присутні рецензії як великі (гранд-рецензії), і маленькі (міні-рецензії). Публікація великих, розгорнутих рецензій більш властива спеціалізованим ЗМІ.

Рецензія – це переказ твору, а сукупність авторських думок щодо змісту, сюжету, драматургії, лексики тощо. Для рецензії вибирається суспільно значиме джерело інформації. Адже, наприклад, оцінка нікому не цікавої передачі буде нікому не цікавою. Найважливіше завдання автора – знайти у рецензованому творі те, що може помітити непосвячена аудиторія. Відповідно, рецензент повинен розбиратися в питаннях, які стосуються матеріалу.

Рецензія може бути як позитивною чи негативною, так і нейтральною. Вона може мати суб'єктивний характер, зумовлений конкретним авторством. Також рецензія може претендувати на досить високий рівень об'єктивності, якщо вона готувалась колективом авторитетних фахівців у відповідній галузі.

Головне, щоб рецензія обслуговувала інтереси аудиторії, а не автора, що вдається до «кидання критичних стріл» заради самовираження.

Соціологічне резюме – це матеріал, у якому міститься стислий виклад підсумків будь-яких соціологічних досліджень. Журналіст бере з великої роботи тільки те, що вважає найважливішим для своєї аудиторії, і викладає так, як, на його думку, це найзручніше, зрозуміліше аудиторії.

Автор резюме аналізує та коментує наведену інформацію, робить із неї свої власні висновки. Факти, цитати можуть наводитися не так, як вони розташовані в первинному документі, а слідуючи логіці автора.

Моніторинг - це спостереження за будь-якою подією з систематичним аналізом процесу. Зазвичай у такому матеріалі вимірюються, вивчаються, порівнюються якісь характеристики, параметри [61, с.14]. Моніторинг дає можливість показати певний зріз будь-якого явища, процесу та на підставі отриманих даних зробити висновки. Під час моніторингу часто використовуються статистичні дані. Автори, прагнучи визначити кількісні показники тієї чи іншої явища, часто вдаються до контент-аналізу документів, ЗМІ. Для ведення моніторингу необхідно мати певні знання в галузі соціології.

Оскільки моніторинг є досить трудомістким видом дослідження дійсності, що вимагає спеціальної підготовки, то кваліфіковано проводити його можуть, зрозуміло, перш за все, соціологи. Проте і журналісти також беруть участь у таких дослідженнях. Але насамперед під час підготовки моніторингу для ЗМІ їм доводиться виконувати редакторські функції.

Слово рейтинг походить від англійської "rating", що означає "оцінка, класифікація". У сучасному вітчизняному розумінні рейтинг – це ранжування (побудова ієрархії) подібних явищ, організацій, персон. Чим вищий показник будь-якої характеристики учасника рейтингу, тим більш високе місце він займає. Сьогодні рейтинги використовуються практично у всіх сферах життя. Є рейтинги спортсменів, політиків, бізнесменів тощо.

Рейтинги дуже популярні в аудиторії, так як є певними орієнтирами у житті. За допомогою рейтингів можна зрозуміти хто є лідером, а хто –

аудтсайдером, хто надійний, а хто – ні, хто поставляє дорогі, а хто – дешеві продукти тощо.

Складання та ведення свого власного рейтингу – досить простий спосіб потрапити до ЗМІ. Слід лише пам'ятати, що до складання рейтингів потрібно підходити з особливою ретельністю, оскільки за їх публікацією та змістом слідує не лише пересічна аудиторія ЗМІ, а й «учасники забігу». Спірні рейтинги, що не вселяють довіри, нікому не будуть цікаві. Найкращі рейтинги завжди претендують на певну об'єктивність та складаються на основі опитувань авторитетних фахівців чи представників відомих компаній чи організацій.

На відміну від статей, нотаток, репортажів тощо, легша для публікації форма – це лист до газети чи журналу. ЗМІ друкують читацькі листи, щоб уявити різноманітність думок про події, що відбуваються в суспільстві, а також щоб надати виданню свіжішого, безпосереднього вигляду і дати відчуття читачам їхню власну значимість.

Колонка читацьких листів може розміщуватись у різних місцях видання та називатись по-різному. Один з термінів, що використовуються в середовищі професіоналів – це «op-ed» («сторінка відгуків»), що означає буквально «навпроти колонки редактора».

У листі автор зазвичай звертається безпосередньо до свого адресата, називає його, визначаючи таким чином і зацікавлену в матеріалі аудиторію. Як адресат може виступати і конкретна персона, і організація, і соціальна група. Зазвичай у листі є конфліктна ситуація, що забезпечує додатковий інтерес аудиторії.

Приводами для написання листа часто є публічні виклики, прохання, вимоги, пропозиції, схвалення, звинувачення, осуд, вказівки на проблему тощо. Нерідко лист – це реакція на щойно опублікований матеріал.

Гарний лист завжди переконливий або за рахунок доведення достовірних деталей, або «вбивчих» аргументів. До листа можна додати фотографію або навіть відеоролик, якщо такий матеріал буде дійсно корисним та доречним.

Часто лист має особистісний, відвертий авторський відбиток, у зв'язку з чим викликає особливу довіру адресатів.

Оскільки розділи листів у газетах і журналах одні з найбільш читаних, листи дуже часто готують і PR-копірайтери, підписуючи їх іменами співробітників конкретної компанії.

Теми для листів можна знайти, вивчивши видання: його тематику, анонсу, інші листи читачів. Варто спробувати оперативно відгукнутися і на актуальну зараз у суспільстві тему.

Лист може бути з будь-якого слушного приводу. Для автора, якщо він представляє якусь компанію, важливо лише, щоб видання не стало до нього в опозицію, не влаштувало з компанією дискусію, покликавши на свій бік інших читачів. Не варто ставитись до листа до редакції легковажно. Його читає та сама аудиторія, як і редакторську колонку, новини, біржову статтю тощо.

Отже, жанрова система аналітичної журналістики розвивається та функціонує у тісному зв'язку із загальними тенденціями ЗМІ, специфіку кожного з яких необхідно ретельно вивчати та враховувати при створенні журналістського тексту. Це стосується як інтернет- так і друкованої журналістики.

1.3. Стилiстичнi особливостi аналітичної журналістики

В умовах активного розвитку ЗМІ (преси, теле-, радіокомунікацій) постало питання стильової визначеності журналістських творів, зокрема і друкованих.

Д. Баранник виокремлює мову засобів масової інформації як окремий підстиль публіцистичного стилю [4, с. 15]. Такий підхід у сучасній стилістиці української мови сьогодні вважають традиційним.

Термін «мова засобів масової інформації» використовують у ширшому значенні. Так називають мову будь-якого публіцистичного твору.

Більшість учених наголошують на потребі розглядати мову масової інформації як окремий функціональний стиль української мови .

Зокрема, А. Нелюба виокремлює такі підстилі мови масової інформації:

- публіцистичний (кіно-, відео-, теле-, радіопубліцистика, газетна й журнальна публіцистика),
- радіопубліцистика, газетна й журнальна публіцистика),
- політико-агітаційний, ораторський, рекламний [37, с. 92].

Таким чином, у стилістиці функціонує диференціація думок щодо належності ЗМІ до того чи іншого підстилю, чи виокремлення їх у окремий функціональний стиль.

Безумовно, для мови ЗМІ притаманні стилістичні риси та мовновиражальні засоби публіцистичного стилю, адже саме він найбільш тісно пов'язаний зі сферою суспільної комунікації та суспільного життя загалом. Думки вчених щодо нього різняться.

Більшість дослідників ототожнюють поняття «публіцистичний стиль» і «газетний стиль». Проте І. Гальперин відокремлює публіцистичний стиль від газетного. У останньому вчений виділяє:

- стиль газетних повідомлень, заголовків і оголошень, які, на його думку, і є суттю газетного стилю;
- стиль газетних статей, що є різновидом публіцистичного стилю (сюди також належать ораторський стиль і стиль есе) [13, с.76].
- Водночас І. Чередниченко, досліджуючи стиль масової преси, подає нам іншу класифікацію
 - інформаційний стиль;
 - власне публіцистичний стиль [65, с. 218].

Однак, на думку дослідниці В. Зайцевої, публіцистичний та інформаційний стилі треба розглядати як тотожні. Вона перша виокремила ще й інформаційний стиль масової преси [19, с. 88].

Публіцистичний стиль характеризується певною експресивністю, динамікою, але водночас він має і певні консервативні ознаки. У ньому присутня достатньо велика кількість штампів, термінів, пов'язаних із суспільно-політичними, культурними тощо аспектами. Однак некоректно

зупинятися тільки на них. Сучасна публіцистика потребує все нових журналістських методів і прийомів.

Отже, досліджуючи стилістику тих чи інших жанрів аналітичної журналістики, варто розглянути усі основні особливості публіцистичного стилю, а саме:

- поєднання двох тенденцій – тенденції до експресивності і тенденції до стандарту;
- синтез елементів наукового, офіційно-ділового та художнього стилів,
- синтаксис, який характеризується вживанням емоційно і експресивно забарвлених конструкцій: окличних речень різного значення, питальних речень, речень зі звертаннями, риторичних питань, повторів, складних конструкцій тощо;
- загальна експресивна спрямованість стилю;
- доступність, полемічність викладу;
- нейтральна та стилістично і функціонально забарвлена лексика [15, с. 148].

Лексичне наповнення публіцистичного стилю складають ті чи інші елементи наукового, офіційно-ділового та художнього стилів. Такий синтез забезпечує доступність та функціональність мови й оформлення того чи іншого журналістського твору.

До лексичного фонду ЗМІ може входити як нейтральна, так і стилістично забарвлена лексика, яку вживають з метою увиразнення публіцистичного тексту.

Важливою ознакою лексичного наповнення публіцистичного стилю є також неупередженість у виборі лексичних одиниць та мовновиражальних засобів. Це можуть бути певні елементи:

- просторіччя(одну із форм національної мови, поряд з діалектами, жаргонним мовленням та літературною мовою. Разом з народними говорами та жаргонами просторіччя складає усну некодифіковану сферу загальнонаціональної мовної комунікації - народно-розмовну мову);

- жаргону, (соціолекту (один з різновидів соціальних діалектів), який відрізняється від літературної мови використанням специфічної, експресивно забарвленої лексики, синонімічної до слів загального вжитку, а також фразеології, часом особливостями вимови);
- арго (умовної говірка, що використовується певною групою (за будь-якою ознакою) людей, щоб запобігти розумінню їхніх розмов людьми з-поза групи);
- сленгу (міського соціолекту, який виник із арго різних замкнених соціальних груп);
- діалект (лінгвістичної одиниці територіальної диференціації діалектичної мови) [15, с. 189].

Публіцистичний стиль також характеризується широким використанням соціально-економічних, суспільнополітичних, наукових, технічних та виробничих термінів, а також метафоричним використанням медичних та спортивних термінів, точних найменувань (подій, дат, місцевості, учасників), емоційно-оцінних слів та словосполучень, багатозначної лексики, що має оцінну спрямованість, та художніх засобів – троп і фігур.

Задля уточнення певних деталей, введення додаткових даних, журналіст може, крім усього зазначеного, використовувати ще й вставні та вставлені слова або конструкції. Важливе значення мають у публіцистичному стилі також порівняння та епітети.

Певні лексичні одиниці можуть набувати публіцистичного забарвлення у випадку, якщо вони вживаються в переносному значенні. Їх часто застосовують у заголовках з метою привернути увагу читача.

Синтаксис публіцистичного стилю теж, як правило, емоційно забарвлений. Поширеним явищем є використання окличних або питальних речень, риторичних питань, окликів, повторів, розчленованих конструкцій тощо. Такий підхід зумовлений тяжінням синтаксису публіцистичного стилю до експресії, яскравості й виразності викладу тексту.

Як бачимо, мову засобів масової інформації складають елементи різних стилів і підстилів. Журналіст, який володіє лексичним багатством рідної мови, має широкі можливості для увиразнення своїх текстів. Однак у цьому контексті варто також наголосити і на основній місії журналістики зокрема й аналітичної, - інформувати суспільство, оперувати передусім фактами.

Отже, мову засобів масової інформації традиційно розглядають як окремий підстиль публіцистичного стилю, хоч сьогодні і збільшується тенденція до виділення її у окремий функціональний стиль.

Прикметною ознакою стилістики засобів масової інформації є синтез логізації викладу із емоційно-експресивним забарвленням, саме тому для мови засобів масової інформації притаманні доступність, полемічність викладу, образність, експресивність та афористичність. [15, с. 214].

Публіцистичний стиль покликаний доступно, цікаво і при цьому неупереджено подати ту чи іншу інформацію. Тобто, він є багатофункціональним. Це і зумовило поєднання у публіцистиці як розмовних елементів мови, так і рис художнього, офіційно-ділового та наукового стилів.

РОЗДІЛ 2

ЖУРНАЛІСТСЬКІ РОЗСЛІДУВАННЯ: ФОРМА І ЗМІСТ

2.1. Специфіка жанру журналістського розслідування

Одним із найзатребуваніших жанрів у медіасфері сьогодні є журналістське розслідування. Основна його функція – викривати правду, якою б вона не була.

Американський публіцист і колишній редактор «Ньюздей» Р. Грін дав йому таке визначення: «Журналістський матеріал, заснований, як правило, на власній роботі й ініціативі, на важливу тему, яку окремі особи чи організації хотіли б залишити в таємниці» [12, с. 50].

О. Глушко зазначав, що ще жоден інший журналістський жанр не викликав такої кількості інтересу і водночас діаметрально протилежних суджень щодо свого походження та природи [10, с. 18].

Журналістське розслідування у сучасному розумінні знаходить свої витоки у США. До перших американських розслідувань більшість дослідників відносять опис Бенджаміном Харрісом тортур французів на службі в англійців через індіанців у 1690 році [52, с.10]. Тоді в США постала проблема свободи слова, яка була вирішена на користь журналістів.

У 19 столітті на розвиток жанру журналістського розслідування значним чином вплинула діяльність М. Твена (С. Клеменса). У 1862 році він почав публікувати викривальні матеріали у газеті «Territorial enterprise».

Важливе значення для розслідувальної журналістики мали в той час видання «Арена», «Еврібодіз», «Саксес», «Лесліз», «Кольєрс», «Маккльорс», «Мансіз» тощо. Викривальні матеріали в них ґрунтувались на принципах, закладених М. Твеном і були пов'язані зі стрімким розвитком економіки та загальними суспільними змінами в США.

На початку 20 століття американськими журналістами було створено рух під назвою «макрейкери» (з англ. – «розгрібачі бруду»). Це остаточно сформувало жанр журналістського розслідування. Власне термін

«журналістське розслідування» вперше застосував президент Теодор Рузвельт у своїй промові 10 лютого 1906 року. Першими «макрейкерами» сьогодні прийнято вважати С.Макклюра, Л.Стеффенса, Е.Крозбі, Д.Флінта, Е.Лефевра, Ф.Вілларда[52, с.10].

Наступний етап розвитку жанру журналістського розслідування наступив у 60-х роках 20 століття. Він називався «investigative reporting». Класичним взірцем жанру є розслідування «Всі президентські люди», яке стосувалося Вотергейтського скандалу. Журналісти газети «Вашингтон пост» Р. Вудворт та К. Бернстайн опублікували матеріали про проникнення агентів Білого дому в передвиборчий штаб демократичної партії. Це призвело до відставки тодішнього президента США Р. Ніксона і перетворило журналістику на «четверту владу».

Отже, саме США належить визначальна роль у становленні та розвитку жанру журналістського розслідування. Що до інших країн, то розслідувальна журналістика розвивалась в них у тій мірі, у якій і демократія.

Історію української розслідувальної журналістики найбільш змістовно дослідив О. Глушко, заслужений журналіст України та викладач, який займається теорією журналістського розслідування.

Витоки жанру журналістського розслідування в Україні він пов'язує з такими прізвищами: І. Франко (аналізував причини зубожіння галицького села та безправне становище людей); М. Коцюбинський (найбільше писав про свободу слова); М. Павлик (його стаття «Нужда в Галичині» ледь не перешкодила виходу журналу «Народ», а стаття «Події в Юзівці» взагалі спричинила до конфіскацій тиражу газети «Громадська думка»); М.Хвильовий; В. Винниченко [52, с. 12].

В умовах радянського часу про розвиток жанру журналістського розслідування у сучасному розумінні, звичайно, не могло бути й мови. Однак певну частку розслідувальних публікацій все ж можна було простежити. Ті, хто наважувалися викривати випадки зловживання чиновників своєю владою, несли за це суворе покарання. Наприклад, 16 червня 1964 року у газеті

«Радянська Україна» журналістом Степаном Колесником було опубліковано викривальну статтю «Верблюди і капуста», де йшлося про відсутність очищених водойм у селах [11, с. 30]. Прикметним є те, що після публікації цього матеріалу журналіста було звільнено з посади.

Відродився жанр журналістського розслідування уже в незалежній Україні. Головний редактор газети «Україна. Європа. Світ» Гліб Плєскач у 2000 році поділив історію журналістського розслідування в незалежній Україні на два періоди: до 1995 року та після. На його думку, у перший період можна було розслідувати фінансові махінації, зловживання олігархів, але не можна було «чіпати бандитську Україну» [21, с. 44].

Сьогодні жанр журналістського розслідування досить інтенсивно розвивається, тяжіючи до нових форматів і стилів. Він має свої особливості та підпорядковується певним вимогам.

Жанрова специфіка журналістських розслідувань полягає в резонансності, суспільній значимості вибраної теми, а також у націленості на позитивні зміни після публікації матеріалу.

Журналіста-розслідувача можна порівняти зі слідчим або із вченим-дослідником. Однак у ході своєї роботи в якості «четвертої влади» журналіст не тільки збирає й оформлює факти, але й осмислює та аналізує їх, завдяки чому йому вдається розібратися в суті питання, віднайти істину.

Розслідувальна журналістика побутує у різних медіасферах. У контексті друкованих засобів масової інформації Ф. Лілієнталь виокремлює наступні етапи.

- вибір теми;
- пошук джерел інформації та збір фактів;
- осмислення та аналіз зібраних фактів;
- оформлення матеріалу у вигляді тексту.
- Публікація журналістського розслідування;
- Моніторинг результативності журналістського розслідування [29, с.54].

Першим етапом є вибір теми. Як правило, вона стосується певної гострої соціальної проблеми. На цьому етапі важливо вибрати таку тему, яка вразить читача і стане поштовхом до позитивних змін. Адже відмінність жанру журналістського розслідування від дайджесту кримінальних новин з гучими заголовками (деякі видання помилково називають їх розслідуваннями) полягає саме у націленості журналіста на результат.

Викриття правди в іделі має на меті не просто проінформувати та залишити суспільство колишнім, а призвести його тих чи інших позитивних зрушень, відновлення демократичної справедливості.

Наступне, з чим зіштовхується журналіст-розслідувач, це пошук джерел інформації. Вони можуть бути включати різні сфери. Наприклад, видатний учений А. Станько в цьому випадку радить звертатися до «реального та віртуального інформаційного середовища, різноманітних баз даних, людей, документів тощо» [55, с. 58].

Наступним етапом проведення журналістського розслідування є аналіз отриманих фактів. Він має бути змістовним і точним, неупередженим, посилається на джерела. Кожен журналіст-розслідувач, як правило, використовує на цьому етапі власні методи і прийоми, залежно від особливостей його мислення та світосприйняття.

Важливо перевірити достовірність усієї зібраної інформації перед тим, як почати оброблювати її. У наш час, коли медіапростір перевантажений фейками, цілком можливо допуститися фатальної для журналіста помилки, яка може поставити під сумнів і його чесність, і професійність, і публікацію журналістського розслідування. Тому кожен факт обов'язково має бути підтверджений.

Наступний етап стосується безпосередньо написання матеріалу на основі обробленої журналістом інформації, а також оформлення готового матеріалу перед публікацією. Найчастіше автор розслідувального матеріалу використовує елементи художньої публіцистики. Порухені питання журналіст висвітлює гостро та резонансно. Підхід до них у нього має бути новаторський.

Завершальним етапом є очікування результатів публікації матеріалів журналістського розслідування. Найбільшою винагородою для журналіста-розслідувача є відновлення тої суспільної несправедливості, на якій він наголошував, покарання винних, прийняття закону, який би запобіг повторенню негативного досвіду, висвітленого журналістом.

Такі результати сприяють усвідомленню журналістом себе як представника «четвертої влади» та спонукають до подальшої розслідувальної діяльності у медіасфері. Часто журналісти ведуть моніторинг результативності своєї роботи.

Часто результати журналістських розслідувань з'являються не одразу. Суспільний резонанс може накоплюватися, маючи ефект «сніжної кулі», тобто справляти вплив на суспільство тільки з часом.

Варто також відзначити так звану модель *rolling investigation*. Американський журналіст М. Горвіт писав: «*Rolling investigation* – це таке собі *розслідування в процесі*, коли журналіст, працюючи над темою, видає розслідувальний матеріал частинами, як тільки дізнається щось нове» . Перевагою такого розслідування є те, що воно може викликати суспільний резонанс ще до завершення розслідування, а отже дозволить автору знаходити у процесі все нові джерела інформації.

Отже, журналістське розслідування в усі часи від початку свого розвитку і до сьогодні був і є складною ділянкою роботи журналіста, яка потребує ретельної підготовки до кожного етапу проведення.

Найважливішим критерієм якості журналістського розслідування є його результативність, яка залежить від багатьох факторів. Детальніше ми розглянемо їх у наступних розділах нашого дослідження.

2.2. Журналістське розслідування на телебаченні та у друкованих ЗМІ

Журналістика розслідувань – чи не найважливіша ознака демократичного суспільства. Уміти викривати злочини, зловживання владою, безправ'я –

компетентність, якою може володіти тільки професійний журналіст, відданий своїй місії та готовий ризикувати. Таких фахівців знайшлося немало і в Україні.

Сьогодні журналістське розслідування на телебаченні суттєво відрізняється від розслідування у друкованих виданнях. Журналіст-газетяр при роботі над розслідуванням має лише три засоби, які допомагають вибудувати в тексті інтригу: авторське слово, фотографія та читацька уява.

Завдяки аудіовізуальній подачі інформації на телебаченні кореспондент має у своєму арсеналі набагато більше засобів виразності. Це і відеоряд (зображення, що рухаються), монтаж, документальна хроніка, «стенд-ап», синхронний текст героїв програми, закадрова мова кореспондента, інтершум.

Саме в цій наочності, яку використовують телевізійні журналісти у своїх матеріалах, полягає перевага телебачення перед принтом.

Телебачення також має високий ступінь персоналізації в подачі матеріалів. Поява у кадрі знайомої людини для телеглядача є певним орієнтиром у світі телевізійних новин.

Коли кореспондент виступає у ролі учасника телевізійної дії, то глядач разом із ним починає співпереживати, робити спільні висновки. Постійна поява однієї людини на екрані призводить до того, що глядачі на нього чекають як авторитетну особистість, як досвідченого експерта для пояснення складних проблемних ситуацій [29, с. 144].

Через великий арсенал виразних засобів журналістське розслідування на телебаченні має такі риси:

1. Наочність інформації розслідування та широкі можливості надання аудиторії;
2. Високий ступінь персоналізації (телеглядач стає на бік провідного журналістського розслідування, аналізує проблемну ситуацію разом із кореспондентом).
3. Телебачення, як правило, має ширшу аудиторію, ніж друкована преса, внаслідок цього журналістське розслідування має більш високу результативність.

Журналістське розслідування на телебаченні здійснюється за допомогою трьох жанрів, які допомагають реалізувати авторський задум розслідувача:

- репортаж,
- нарис,
- ток-шоу [28, с. 92].

Телевізійний репортаж відображає дійсність ту, якою вона є насправді, вона максимально наближена до реального життя. У цьому випадку журналіст постає як сполучна ланка між аудиторією та реальною подією, будучи або свідком або учасником дії. Головною особливістю репортажу є ефект присутності журналіста, що дозволяє телеглядачеві відчувати себе безпосереднім учасником події. На перший план завжди виходить особисте сприйняття кореспондентом тих чи інших явищ та подій, авторський відбір фактів репортажу.

За типологічними особливостями поділяють на подійний, тематичний та постановочний репортаж. Суть репортажу полягає в трансляції реальної події, що відбувається незалежно від кореспондента, який повинен досить точно і докладно описати ситуацію, оцінити деталі події, розділити головні та другорядні деталі.

Тематичний репортаж реалізує культурно-просвітницьку та соціально-педагогічну функції журналістики. Кореспондент підбирає певного «героя» репортажу і подію, що відбулася з ним, залежно від обраної ним тематики. Журналіст виступає у ролі людини, яка знаходить докази та факти, надає їх аудиторії, а потім разом із глядачами аналізує отримані результати.

У постановочному репортажі репортер виступає як організатор події. Він поміщає конкретних осіб у штучно створену ним ситуацію, щоб простежити за реакцією учасників. Головна відмінність репортажу постановки від подійного – це можливість контролювати ситуацію.

Телевізійний нарис-розслідування також допомагає кореспондентові у розкритті злочину. Мета, яку ставить перед собою журналіст-розслідувач, вивити приховані сторони проблемних ситуацій та розкрити суть людських дій.

В нарисі кореспондент ділиться не лише власними спостереженнями про подію загалом, а й відображає психологічні характеристики героїв розслідування, інтерпретує їхні вчинки на основі одержаних фактів [26, с. 85].

У процесі роботи над нарисом-розслідуванням журналіст використовує різні методи збору інформації. Щоб видобути необхідну інформацію для нарисів-розслідувача недостатньо одних знань всіляких технічних прийомів, він повинен мати певні якості, серед яких спостережливість, правильне зіставлення фактів, вміння імпровізувати під час розмови з «героями» розслідування.

У своїй книзі «Журналістське розслідування: сучасні методи та техніка» Джон Вілмен зауважує, що «людина, яка веде розслідування, має побудувати ланцюжок важливих справ розслідування фактів, який приведе його до наступного ланцюжка фактів, і так – до успішного завершення розслідування. Але якщо фактів немає, розслідування розсипається» [68, с. 78].

Телевізійний нарис-розслідування у своїй суті відбиває тривалість тимчасової події. Основні труднощі, з якими стикається журналіст – це документальне відображення події, що вже відбулася. Для подолання цієї проблеми кореспондент використовує у своєму арсеналі: особисті спостереження, матеріали діловодства, листи, фото та відео документи.

Ток-шоу, як жанр реалізації журналістського розслідування на телебаченні. Назва цього поняття походить від англійського talk-show, що в перекладі означає розмовну виставу. У рамках ток-шоу здійснюється активне обговорення тієї чи іншої проблемної ситуації, цілі розважального характеру відступають другого плану.

Л. Шестеркіна виділяє наступну класифікацію розмовних шоу:

1. Політичне, у якого здійснюється обговорення політичних подій, як на рівні країни, так і на світовому рівні.
2. Соціальне, має на увазі розгляд найбільш значимих суспільних проблем.
3. Кримінальне, ведеться обговорення гучних справ.

4. Культурно-просвітницьке, дискусія щодо стану мистецтва, культури, подій у сфері освіти.

5. Побутове, передбачає обговорення відносин у сфері ЖКГ [69, с. 153].

Ток-шоу активно виконує одну з особливостей телебачення – забезпечення високого ступеня персоналізації, де головним є особистість ведучого. Але, крім ведучого, обов'язковими складовими розмовного шоу виступають «герої» програми. Також обов'язково і наявність у студії глядачів та експертів, які можуть взяти участь у дискусії. Розмовне подання завжди здійснюється за рахунок розробленого сценарію, який допомагає ведучому спрямувати дії, що відбуваються в студії, у потрібне русло, позначити проблему та припустити отримані висновки.

Незважаючи на якісні характеристики, ток-шоу не може повною мірою реалізувати журналістське розслідування, оскільки розслідування у рамках даного жанру не стикається з проблемою труднодоступності інформації та зводиться до нуля його результативність. Поява подібних програм призводять до псевдорозслідування.

Отже, в ході дослідження ми переконалися, що на реальних прикладах журналістське розслідування на як у друкованих та інтернет-виданнях, так і на телебаченні набуває усе більшої популярності.

Одні журналістські розслідування реалізуються в певних форматах, що допомагають глибше розкрити їх суть, а інші призводять до народження псевдорозслідувань.

2.3. Засоби збагачення й увиразнення мови журналіста-розслідувача

Сьогодні дедалі більшого значення набуває не тільки зміст, а і оформлення журналістського твору. Одним із основних завдань теорії сучасної журналістики є дослідження культури мови засобів масової інформації.

Ця проблема привернула увагу не тільки журналістів та лінгвістів, а ще й психологів, політологів, соціологів тощо. Серед них такі вчені: Н. Бабиц,

Ф. Бацевич, В. Гоян, І. Заліпська, А. Леонтєв, С. Єрмоленко, Л. Мацько, М. Яцимірська та інші.

Первинною місією журналістики є інформування суспільства про певні події. Це зазначає, зокрема, І. Михайлин у своїй роботі «Основи журналістики» [33, с.39]. Отже, зміст журналістського матеріалу, безсумнівно, є найважливішим чинником впливу на сприймання його читачем. Так, перша у світі друкована газета «Ді бао» («Столичний вісник»), яка у 713 році стала виходити в Китаї та містила повідомлення про найважливіші події.

Сьогодні ж, в умовах сучасної комерціалізації журналістики, один і той самий факт різні видання, зокрема друковані, можуть подавати по-різному в залежності від певних факторів. Проте одні тексти зацікавлюють читача, а інші, з аналогічним змістом, ні. Розглянемо фактори, які на це впливають.

Першим із них є мовна культура журналіста. Досить глибоко та змістовно науку культуру мови, або ортологію дослідила видатна львівська вчена у галузі філології та журналістики Марія Григорівна Яцимірська. Вона трактувала культуру будь-якого мовця не тільки як навички писати й говорити відповідно до мовних норм, а й як заходи щодо вдосконалення та розвитку мови.

Рівень володіння мовою, а також свідоме використання засобів її збагачення та увиразнення є частиною загальної культури будь-якої людини, а зокрема і журналіста. Журналіст має писати такий текст, мова якого була б, насамперед, цікавою та доступною для читача. Серед основних компетентностей журналіста вона виокремлювала мовну свідомість, інтелект та, що найголовніше, щоденну самоосвіту.

Крім того, журналіст мусить мислити творчо та при цьому писати у відповідності до журналістських стандартів та етикету. Культура мови тісно пов'язана із психологією впливу, етикою спілкування, красномовством тощо. А отже журналіст має володіти високим рівнем обізнаності у цих галузях.

До норм, що стосуються культури мови журналіста друкованих видань належать такі: лексичні; граматичні ; стилістичні; орфографічні [36, с. 54]

Очевидно, що дотримання цих норм полегшується наявністю в штаті працівників посад редактора та коректора. Однак це не впливає на значення рівня мовної культури журналіста друкованих ЗМІ для його публікацій.

Сьогодні журналістика вимагає від автора тих професійних якостей, які б дозволили йому системно мислити, пропонувати шляхи вирішення проблемних ситуацій, аналізувати факти, прогнозувати розвиток подій.

Важливе значення для сприймання читачем друкованого тексту має також заголовок. Головною вимогою до нього є інформативність, адже заголовок випереджає текст.

Перше, що має дізнатись читач, – про що буде йтися у журналістському матеріалі. Очевидно, що заголовок має бути влучним, точним і, як правило, лаконічним. Адже саме він – перше і головне, на що звертає увагу реципієнт.

Ще однією важливою ознакою заголовку журналістського твору в друкованих ЗМІ є яскравість. Заголовок має врізатися в пам'ять читачеві. Це може забезпечити певне емоційне забарвлення, гра слів або застосування інших мовновиражальних засобів, таких як метафори, фразеологізми, антитези, риторичні звертання, запитання, оклики тощо.

Вживання складних синтаксичних конструкцій у журналістських текстах, як правило, вважають недоречним. Вони збіднюють і сутнісно-структурні, і емоційні складові змісту, що робить журналістський твір монотонним і нецікавим для читача. Протилежного результату можна досягти, збагачуючи та увиразнюючи мову журналістського твору влучними, але лаконічними синтаксичними сполуками.

У публіцистичному стилі часто можна зустріти слова іншомовного походження, кількість яких, як відомо, сьогодні зростає мало не щодня. Цьому сприяє орієнтованість сучасних медіа на молодь, а також стрімке поширення використання соціальних мереж.

Наприклад, за останні роки журналісти для того, аби бути ближчими до світогляду сучасної прогресивної молоді, усе частіше використовують такі слова, як, приміром, «крінж» (сором), «краш» (людина, яка приваблює), «рілі»

(справді), «ізі» (дуже легко), «пруфи» (аргументи, докази), «рофл» (розіграш, жарт), шеймити (соромити), вайб (настрій), фідбек (зворотній з'язок) тощо.

Грамотне та дозоване використання подібної лексики у сьогоденній публіцистиці може збільшити інтерес читача до тексту, водночас зловживання нею призведе до несерйозного сприймання публіцистичного твору.

Збагатити та урізноманітнити текст можна за допомогою синонімів, а також тропів (метафор, епітетів, перифразів, алюзій тощо). Ці лексичні одиниці часто дозволяють досягнути влучності та емоційності тексту, уникаючи при цьому оціночних суджень. . [36, с. 123]

Отже, у нинішніх умовах «інформаційного перенасичення», крім змісту, важливим для сприймання читачем є також і оформлення журналістського твору. Уміння грамотно і доречно використовувати лексичне багатство рідної мови – одне із основних завдань як журналіста телебачення, так і редактора друкованого чи інтернет-видання.

Існує велика кількість засобів увиразнення та збагачення журналістського тексту. Однак кожен із них необхідно подавати дозовано і лише у тих випадках, коли той чи інший мовностилістичний засіб є справді доречним.

Особливе значення у подачі журналістського матеріалу мають влучність заголовку, точність, мовна культура, багатство, стилістика й грамотність. Усі ці ознаки стосуються і жанру журналістського розслідування.

На змістовому рівні цей жанр користується засобами, що безпосередньо визначають його функціональне призначення – викривати правду. Ціль журналіста-розслідувача – виявлення повної картини ситуації, що стала об'єктом розслідування, є неможливою без достовірної інформації. Саме Здобування цієї інформації є ключовим етапом будь-якого розслідування. Однак не менш важливу роль відіграють і результати власного аналізу журналістом певної ситуації. Глибина думок автора – це те, від чого безпосередньо залежить якість обробки здобутої інформації, а отже і самого розслідування.

Для журналіста-розслідувача важливо вміти оформлювати результати обробки й аналізу зібраної інформації таким чином, щоб жодне з формулювань не сприймалося як мова ворожнечі. Часто журналістські розслідування приводять журналіста в суд, де матеріали будуть ретельно аналізуватися з правової точки зору. Тому завдання журналіста є не допустити того, щоб його текст обернули проти нього самого.

До специфіки оформлення матеріалів журналістського розслідування у лінгвістичному аспекті належить акцентування уваги на резонансності, сенсаційності справи, яка розслідується. При цьому публікація повинна мати ті чи інші риси загадковості, тобто певним чином інтригувати читача.

Оскільки у журналістському розслідуванні ми маємо справу з прихованою правдою, важливо також відзначити роль риторичних запитань, які наштотуватимуть читача на певні мисленнєві процеси, пов'язані із пошуком відповідей. [68, с. 54]

На лексичному рівні журналісти-розслідувачі часто вдаються до найрізноманітніших засобів увиразнення мови тексту, притаманних публіцистичному стилю. Працюючи із певною професійною сферою, журналіст заглиблюється у неї, а значить вивчає певну термінологію, пов'язану із цією сферою. Перенасичення термінами кінцевого результату журналістського розслідування може негативно вплинути на такий важливий критерій якості, як доступність тексту. Однак дозоване подання такої лексики, пояснення її у вигляді сносок може, навпаки, збагатити журналістський твір та сприяти більшому інтересу читачів.

Якщо події, про які йдеться у журналістському розслідуванні стосуються особливостей культури певногорегіону, доречним засобом увиразнення мови журналіста буде вживання діалектизмів, які зможуть допомогти передати світогляд жителів певної громади.

Розслідуючи ті чи інші правопорушення, журналісти часто намагаються детально заглибитися у світогляд злочинця. При цьому вони використовують лексику, притаманну певним групам населення, а найчастіше тим, хто

пов'язаний із кримінальним світом. Така лексика називється арго. Це такі слова як: «фраєр» (чоловік), «коп» (поліцейський), «лаве» (гроші) тощо.

Рівень вміння збагачувати мову журналістського твору синонімами й перифразами залежить від рівня володіння автором лексичним багатством мови загалом, так само, як і у вербальному спілкуванні. Частою помилкою у цьому контексті є тавтологія, яка збіднює мову журналіста.

Крім того, журналіст повинен бути достатньо компетентний у всіх питаннях, які він досліджує. Недосвідчені автори іноді допускають грубу помилку, пов'язану із плутанням понять. Наприклад, «воєнний» і «військовий», «мовний» і «мовленнєвий», «адрес» і «адреса», «оформлення» і «формування» тощо. Запобігти цьому може опанування словником паронімів (слів, близьких за написанням і звучанням, проте різних за значенням) української мови.

Значення оформлення журналістського розслідування не можна недооцінювати, адже нехтування тими чи іншими «дрібницями» у цьому жанрі може призвести до серйозних звинувачень журналісту. Обізнаність і правда – головні знаряддя журналіста у боротьбі з соціальною несправедливістю, корупцією та безправ'ям.

Для того, щоб текст публікації журналістського розслідування був яскравим і влучним, але при цьому не порушував норм журналістського етикету, та моралі, треба ретельно підбирати засоби вираження тексту, володіти лексичним багатством рідної мови та високим рівнем мовної культури.

РОЗДІЛ 3

МАТЕРІАЛИ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ У ДРУКОВАНІЙ ПРЕСІ

3.1. Вплив Миколаївського центру журналістських розслідувань на загальний стан журналістики у Миколаєві

Розслідувальна журналістика у Миколаєві представлена функціонуванням цього жанру у регіональних виданнях, які зосереджені переважно на журналістиці новин, а також Миколаївським центром журналістських розслідувань. Наразі він є єдиним медіа Миколаєва, який спеціалізується безпосередньо на журналістських розслідуваннях.

Один із колишніх позаштатних працівників Центру Олександр Матюшенко наголошував на тому, що основною проблемою журналістики Миколаєва є недостатня кількість видань, подібних до Центру. «Шкода, що наразі існує тільки одне таке медіа, оскільки відсутність конкуренції в цій сфері, як я гадаю, не йде на користь даній організації. В такому разі знижується рівень якості матеріалу, бажання журналістів викрити сенсацію і принести користь суспільству. Тому, суб'єктивно оцінюючи стан розвитку журналістських розслідувань, можу сказати, що на сьогоднішній день він є заниженим. Для такого великого міста одного Центру недостатньо. Хочу звернути увагу, що деякі онлайн- та медіа-видання намагаються підключитися до цього жанру. Однак будемо відверті: розслідування такого типу мають здебільшого маніпулятивний характер і переслідують зазвичай чийсь конкретні інтереси. Виникають питання щодо об'єктивності таких матеріалів»

Миколаївський центр журналістських розслідувань – це некомерційна суспільна організація, яка працює за рахунок добровільних внесків громадян, публікуючи викривальні матеріали у власному інтернет-виданні «Нікцентр», а також у інших друкованих та цифрових ЗМІ.

Рис. 3.1.1. Логотип Миколаївського центру журналістських розслідувань.

Ось як описують свою місію самі журналісти Миколаївського центру журналістських розслідувань: «Наші журналісти розкривають факти зловживань з боку влади, розтрати коштів платників податків, порушення прав людини, погіршення стану довкілля та загрози громадській безпеці. Ми регулярно висвітлюємо несправедливість і захищаємо найуразливіші категорії населення у нашому суспільстві.

Центр прагне підвищити рівень обізнаності мешканців Півдня України в адміністративних та бюджетних рішеннях, які ухвалює влада. Через професійний розвиток незалежного медіа та створення публічного діалогу між суспільством, владою та бізнесом ми допомагаємо громадськості брати свідому участь у важливих для регіону процесах.

Місія – таємне робити очевидним. Викривати несправедливість, розвивати громадянське суспільство без корупції, встановлювати підзвітність влади за допомогою розслідувальної журналістики, тренінгів та цифрових технологій» [32].

Історія Миколаївського центру журналістських розслідувань починається з 2010 року. Його заснували журналісти Тетяна Кляхіна, Олег Оганов та Тетяна Фабрикова. Основні теми – викриття корупції та злочинності на Миколаївщині, Херсонщині, Одещині, рідше – в інших областях України.

Керівник проекту: Олег Оганов; журналісти сайту: Ярослав Чепурний, Олена Нефьодова, Тетяна Медведева, В'ячеслав Гусаков; відео-оператор: Антон Небись; менеджер проектів: Борис Кудар, фотокореспондент: Юрій Кошковський; дизайн, інфографіка: Олександр Сиделев; правова підтримка: «Інститут розвитку регіональної преси».

Уже у 2011 журналісти Центру – переможці конкурсу Представництва Світового Банку серед регіональних друкованих та Інтернет-ЗМІ за висвітлення зусиль у сфері боротьби з корупцією. У 2012 році Центр потрапив у фінал конкурсу «Честь Професії-2012» у номінації «Зупини Корупцію».

Діяльність «Нікцентру» не обмежується текстовим оформленням матеріалів. Так, із 2013 року він має власний канал на YouTube, де матеріали журналістських розслідувань подані уже в аудіовізуальному форматі. 2013 рік відзначився для Миколаївського центру журналістських розслідувань також тим, що його журналісти стали лауреатами конкурсу на найкращі антикорупційні журналістські розслідування на Півдні України, а також фіналістами конкурсу «Честь Професії-2013» у номінації «Найкраще журналістське розслідування». 2014 – лауреати конкурсу «Правозастосування та управління у лісовому секторі».

Важливим є той факт, що з 2014 до 2017 року Центр співпрацював з проектом «Слідство.Інфо», а також створював відео журналістських розслідувань для Громадського ТВ та Першого Національного телеканалу України.

У 2015 році Миколаївський центр журналістських розслідувань став учасником Глобальної мережі журналістів-розслідувачів (Global Investigative Journalism Network).

Рис. 3.1.2. Логотип Глобальної мережі журналістів-розслідувачів.

2016 рік приніс журналістам «Нікцентру» перше місце у конкурсі журналістських розслідувань корупції та зловживання владою у роботі місцевого самоврядування (у номінації «Найкраще онлайн та текстове

розслідування процесу реформування»), а також перше місце у конкурсі на найкращий журналістський матеріал, який висвітлює роботу органів місцевого самоврядування. У цьому році журналісти Центру також посіли третє та п'яте місце у конкурсі на найкращий журналістський матеріал, який викриває місцеву корупцію. Конкурс проводила громадська організація «Інститут масової інформації» (ІМІ). У 2017 році працівники Миколаївського центру журналістських розслідувань – фіналісти першого конкурсу журналістських розслідувань імені Василя Сергієнка.

У 2019 році журналісти «Нікцентру» стали переможцями всеукраїнського журналістського конкурсу імені Василя Сергієнка у номінації на найкраще регіональне телевізійне розслідування. Цей же рік приніс Миколаївському центру журналістських розслідувань друге місце на всеукраїнському конкурсі журналістських сюжетів на основі відкритих даних DataUp, а також перемогу у престижному національному конкурсі професійної журналістики «Честь професії 2019» у номінаціях «Найкращий матеріал із громадянською позицією на локальному рівні» та «Честь професії 2019» у номінації «Найкраща подача резонансного матеріалу на місцевих рівнях».

У жовтні 2019 року Центр журналістських розслідувань за підтримки National Endowment for Democracy провів триденний тренінг-інтенсив для журналістів «Час розслідувати». Тренерами були американський журналіст, колишній редактор проєктів The New York Times Том Торок та старший редактор NBC News Investigations і викладач CUNY Енді Лерен (по Скайпу). Панелі також провели регіональний редактор OCCRP Влад Лавров, відомий журналіст і редактор Федор Сидорук та журналісти нашого Центру.

Протягом тренінгу учасники опанували методологію проведення журналістських розслідувань, навчилися працювати з базами даних та онлайн інструментами зі збору та перевірки інформації, розібрали практичні кейси з безпеки журналіста та спробували самостійно візуалізувати дані.

Учасниками і учасницями стали 18 осіб з Миколаєва, Одеси, Херсона, Ізмаїла, Южного, Первомайська, Нікополя. Серед них були як практикуючі

журналісти, так і студенти. Журналісти постійно діляться своїми досвідом зі студентами миколаївських ВНЗ.

Разом з ГО «Інститут розвитку регіональної преси» (RPDI) та Європейським центром свободи преси та ЗМІ (ЕСРМФ) Центр виступив партнером в реалізації проекту «Розпочати демократичний дискурс 2». Метою проекту було навчити громадян визнавати високоякісні та достовірні новини, відрізнити їх від пропаганди та підробки, посилити медіаграмотність українців, що живуть у малих містах та сільській місцевості, стимулювати цілеспрямований попит на якісну та достовірну інформацію та підвищити професійний рівень місцевих ЗМІ.

Як місцевий партнер, Центр журналістських розслідувань був залучений до організації заходів на місцевому рівні – координував лекції в школах та університетах. Всього було проведено 20 заходів у Миколаєві, Херсоні, Очакові та Вознесенську. Слухачами стали понад 900 учасників.

У 2020 році Миколаївський центр журналістських розслідувань допустили до участі в конференції з обрання члена наглядової ради НСТУ у сфері журналістики. Центр координує різноманітні заходи з медіаграмотності, проводить тренінги для молодих журналістів-розслідувачів.

Загалом спектр роботи «Нікцентру» досить широкий. Так, окрім журналістських розслідувань, він займається також журналістикою даних, веде власний новинний блок. Має досвід співпраці із закордонними медіа (наприклад, чеське інтернет-видання «investigace.cz»).

Мова більшості матеріалів Центру – російська, проте у читача є можливість змінити мову сайту й отримати доступ до перекладу матеріалів п'ятнадцятьма мовами, серед яких є і українська.

Він також активно займається організацією різноманітних тренінгів та конференцій для починаючих журналістів-розслідувачів за підтримки Інституту розвитку регіональної преси .

Серед медіа, які використовують публікації Миколаївського центру журналістських розслідувань у своїй роботі, є як регіональні, так і

всукраїнські. Їх переважну більшість складають друковані медіа, хоча досить часто розслідування «Нікцентру» поширюють і на телебаченні, і в інтернет-медіа. Зупинемося докладніше на деяких з них.

«Рідне прибужжя» - миколаївська обласна газета, перший випуск якої побачив світ 5 січня 1991 року. Розповсюджується у Миколаєві та області. У квітні 2019 Миколаївська облрада прийняла рішення про роздержавлення газети. А ще раніше газету відселили із займаного нею приміщення. Усе свідчило про прагнення влади до зупинення діяльності журналістів «Рідного Приюужжя». Однак сьогодні газета активно функціонує, випускаючи по одному номеру в тиждень, який виходить у четвер[49].

«МАРТ» - телерадіокомпанія, яка працює на телевізійному просторі Миколаєва з 2004 року. Перший ефір відбувся 8 березня. За 17 років свого існування телекомпанія завоювала популярність у глядачів та напрацювала чимало власних проектів.

Будучи муніципальним каналом, «МАРТ» має пріоритетним напрямком висвітлення місцевих подій, соціальної проблематики та суспільно важливих тем в оперативній, повній, неупередженій інформації. Огляд політичного, соціально-економічного, культурного та спортивного життя Миколаєва, області, України і світу Телеканал «МАРТ» позиціонує себе, як сімейний муніципальний канал, розрахований на аудиторію різного віку і соціального статусу [60].

«НикВести» - інформаційно-аналітичне інтернет-видання Миколаєва російською мовою. Основна тематика - політика, соціальні проблеми, економіка. Головним редактором є Деренюга Олег Анатолійович. У багатьох своїх замітках і статтях посилається на Миколаївський центр журналістських розслідувань[37].

«Слідство.Інфо» - незалежна українська агенція журналістських розслідувань, що спеціалізується на розслідуваннях корупції у органах влади та гучних кримінальних злочинах. Створена у 2012 році журналістами Дмитром Гнапом та Анною Бабінець. Протягом перших років, з 2014 по 2017 роки,

редакція виготовляла щотижневу телевізійну програму журналістських розслідувань яка виходила на трьох загальнонаціональних телеканалах, «UA:Перший» та «Телеканал 24», а також на інтернет-телеканалі «Громадське телебачення». З 2018 року формат «Слідство. Інфо» змінився, і команда почала створювати повноформатні документальні розслідувальні фільми та текстові розслідування. Команда «Слідство. Інфо» випускає по 4 документальних фільмів-розслідувань на рік [53].

Радіо Свобода – це інтернет-видання та радіостанція, яка позиціонує себе як приватний некомерційний інформаційно-новинний засіб масової інформації. Згідно з Інститутом масової інформації, увійшло до «білого списку» українських медіа у 2020. Цей список включає медіа, які мають рівень якісної інформації понад 95 % [50].

У 2019 році кореспондентка видання «Радіо Свобода» Марія Щур опублікувала дані про спільну роботу Миколаївського центру журналістських розслідувань та чеського проекту «investigace.cz». Називалась вона «Як пливуть гроші з Одеси до Чехії – розслідування чеських та українських журналістів». Вона викривала корупційні схеми, пов'язані із мером Одеси та його родичами. Стаття викликала значний резонанс у суспільстві.

«Четверта влада» - агенція журналістських розслідувань міста Рівне. Організація зареєстрована 07 липня 2006 року Рівненським обласним управлінням юстиції. Засновники: Володимир Торбіч, Антоніна Торбіч, Анна Ільюк. Перша назва – Рівненська обласна правозахисна громадська організація «Агентство журналістських розслідувань». Скорочено – Рівненське агентство журналістських розслідувань.

З 30 червня 2017 року організація змінила назву – Громадська організація «Агенція журналістських розслідувань «Четверта влада». Скорочена назва – ГО «АЖР «Четверта влада» [66]. Активно співпрацює із Миколаївським центром журналістських розслідувань, посилається на його матеріали.

На підставі викладеного можна зробити висновок про те, що сьогодні саме Миколаївський центр журналістських розслідувань є осередком

функціонування досліджуваного жанру в Миколаєві, Херсоні та Одесі. Його працівники намагаються прозоро та неупереджено проводити журналістські розслідування, працюючи на некомерційній основі. Результати своєї роботи журналісти публікують у інтернет-виданні «Нікцентр», звідки їх поширюють інші ЗМІ.

3.2. Аналіз публікацій Миколаївського центру журналістських розслідувань

Перші публікації Миколаївського центру журналістських розслідувань були пов'язані з проблемами Миколаєва у житлово-комунальній, правовій та економічній сферах. Журналісти викривали свавілля чиновників та порушення прав людини. Спостерігаючи за динамікою становлення і розвитку «Нікцентру», легко простежити суттєвий зріст кількості та якості журналістських матеріалів. Факторами, які це спричинили можуть бути:

1. Збільшення штату працівників;
2. Зростання рівня професійних якостей журналістів;
3. Тяжіння до відповідності вимогам стандартів журналістики;
4. Участь у престижних грантах і конкурсах (наприклад, «Честь професії»)
5. Співпраця та обмін досвідом з іншими журналістами-розслідувачами.

До того ж, з кожним роком можна спостерігати збільшення кількості публікацій, а також їх значущості: від менш суттєвих проблем Миколаєва до викриття великих корупційних схем та фінансових махінацій впливових людей.

Тому для аналізу ми обрали найновіші публікації як результат розвитку центру, а саме журналістські розслідування, оприлюднені «Нікцентром» у 2019-2021 роках. Станом на вересень 2021 року їх загальна кількість складає 38 публікацій. Більшість із них провели журналісти Ярослав Чепурний, Оксана Орсач, Алесь Баранцевич та Олег Органов.

Журналісти центру намагаються бути максимально прозорими зі своєю публікою у всьому, що стосується їхньої діяльності щорічно вони публікують

детальний звіт своєї роботи. Крім того, на їхньому сайті є окрема рубрика під назвою «Ми вплинули», яка висвітлює результати розслідувань «Нікцентру».

Ось, яку інформацію подає Миколаївський центр журналістських розслідувань про свою роботу за останні роки.

За 2019 рік журналісти Центру провели 19 масштабних розслідувань, серед них – спільне транскордонне розслідування з Czech Center for Investigative Reporting (investigace.cz) та розслідування Центру з репортерами естонського видання Postimees та мережею OCCRP.

2020 рік ознаменувався розпалом пандемії COVID-19 в усьому світі та Україні зокрема, що суттєво вплинуло на роботу редакції та викликало значні труднощі в роботі над розслідуваннями. Однак команда Центру зосередила свою увагу на темі боротьби із коронавірусом, прозорості закупівель обладнання, засобів захисту та медикаментів. Один із матеріалів, присвячений цій темі, зайняв третє місце у конкурсі кращих журналістських розслідувань корупції на закупівлях COVID-19, проведеному Антикорупційним штабом за підтримки British Embassy Kyiv.

Темами розслідувань 2019-2021 року стали:

– Комунальна власність (публікації: «Аренда даром: 600 гривен – полгектара» Алесі Баранцевич від 05.03.2019, «Приватизация для «своих»» Ярослава Чепурного від 30.10.2019, «Судьям – квартиры, одесситам – закон» Ірина Дігич та Олесі Ланцман від 30.10.2019);

– Екологія (публікації «Лес на продажу» Алесі Баранцевич від 26.04.2019, «Грант – в канализацию» Олесі Ланцман та Ірини Дігич від 31.12.2019, «СКВЕРное дело» Оксани Орсач від 30.09.2019);

– Земельні питання (публікації: «Операция имитация» Ярослава Чепурного від 11.06.2019, «Земля-кормилица: как фирмы депутата Кормышкина наживаются на госпредприятии» Ярослава Чепурного від 04.11.2019, «Земельный передел: как на Николаевщине растаскивают заповедные территории» Ярослава Чепурного від 23.09.2021, «Первый замглавы облсовета Фроленко, фигурант громкого дела о хищениях на АЭС и

чиновники геокадастра - кто бесплатно приватизировал земли Николаевщины» Оксани Орсач від 30.04.2021);

– Статки політиків і державних службовців (публікації «Инвестор от юстиции» Алесі Баранцевич від 07.09.2019, «Сила без чести?» Ярослава Чепурного від 28.06.2019, «Фабрика раздора» Ярослава Чепурного від 06.09.2019, «Свой человек в Парламенте» Алесі Баранцевич від 20.07.2019, «Прокурорский “золотой фонд”: чем богаты руководители новой одесской прокуратуры и их родственники» Оксани Орсач від 30.09.2021);

– Фінансування передвиборчих кампаній та політичних партій (публікації: «Блеск и нищета спонсоров: кто финансировал избирательную кампанию кандидатов в нардепы 127-го округа» Алесі Баранцевич від 31.08.2019, «Партийная касса «Слуги народа»: деньги не пахнут» Ярослава Чепурного від 30.11.2019, «Деньги – партии» Алесі Баранцевич від 30.09.2019);

– Медицина (публікація «Отделение смерти» Алесі Баранцевич від 08.11.2019);

– Схеми олігархів (публікація «Николаевский глинозёмный завод: прибыль – олигарху, отходы – украинцам» Ярослава Чепурного від 29.07.2021, «Ритуальный передел: на чем зарабатывают похоронные фирмы Николаева» Ярослава Чепурного від 31.01.2021);

– Морська сфера (публікація: «Миллионы со дна лимана» Ярослава Чепурного від 5.02.2019);

– Місцеве самоврядування (публікація «Крепкий хозяйственник с криминальным талантом» Ярослава Чепурного від 02.04.2019);

– Правоохоронні органи та судова система (публікації: «Судьям – квартиры, одесситам – закон» Ірини Дигич та Олесі Ланцман від 30.10.20, «Богатые родственники бедной судьи» Алесі Баранцевич від 31.10.2020, ««Квартирное дело» судьи Подзигун» Ярослава Чепурного від 08.05.2020, «Адвокат на миллион» Ярослава Чепурного від 30.06.2020, «Сутенеры» в погонах» Оксани Орсач від 29.09.2020, «Коллекторов вызывали?» Ярослава

Чепурного від 20.01.2020), «Роскошно жити не заборониш» Ярослава Чепурного від 14.01.2021);

– Екологія (публікації: «Научное браконьерство» Ярослава Чепурного від 30.09.2020, «Золотая копанка» Ярослава Чепурного від 10.06.2020);

– Бюджет (публікації «Кладу плитку. Втридорога» Ярослава Чепурного від 18.08.2020, «Управление капитального “разграбления”» Оксани Орсач від 12.08.2020, «Друзья подрядчика» Алесі Баранцевич від 31.03.2020, «Подрядчик всегда прав? Или почему в Измаильском районе дороги такие убогие» Сніжани Стрепетової від 11.08.2020, «IT-авторитеты» Оксани Орсач від 31.01.2021);

– Комунальна власність (публікації «Потеряли берега» Ярослава Чепурного від 30.09.2020, «Сотки для избранных» Оксани Орсач від 30.07.2020);

– Закупівлі COVID-19 (публікації ««Медзакупки: как в Одессе зарабатывают на коронавирусе» Юлії Химерик від 30.06.2020, «Коронавирусные закупки в николаевских больницах: необходимость или коррупция?» Алесі Баранцевич від 19.06.2020).

Такий тематичний поділ базується загалом на щорічних звітах «Нікцентру». З нього стає зрозуміло, що більшість тем розслідувань присвячені зловживанням з боку влади, корупційним схемам чиновників та олігархів, а також земельним питанням. Ці теми дійсно були актуальними для Миколаєва, Херсона та Одеси.

Олександр Матюшенко зазначав, що у своїй діяльності Миколаївський центр журналістських розслідувань покладається в основному на загальновідомі для усіх журналістів світу стандарти BBS (Додаток Б). Також він наголошував, що «Перш за все, кожен журналіст повинен мати неупереджену подачу інформації й думку. Об'язково потрібно відсканувати всі можливі потоки інформації й відстежити кожен із них. Журналіст повинен всесторонньо висвітлити інформацію, тобто взяти до уваги декілька джерел і, проаналізувавши кожне, подати максимально об'єктивний матеріал.

Об'єктивність і неупередженість - основні принципи, на які має покладатись професіонал».

Безумовно, є ще один важливий критерій якості журналістського розслідування – оформлення. Отже, спробуємо дослідити, наскільки матеріали Центру відповідають цим вимогам і як це впливає на їх якість. Для цього ми розглянемо приклади оформлення публікацій найгучніших розслідувань Миколаївського центру журналістських розслідувань, опубліковані в газеті «Рідне Прибужжя» у 2019-2021 роках.

Рис. 3.2.1. Ілюстрація до журналістського розслідування «Миллионы со дна лимана».

Першою публікацією Центру у 2019 році стало розслідування «Миллионы с одна лимана». Ярослава Чепурного. Уже із самого заголовка можна зрозуміти, що справа стосується морської сфери і пов'язана з певними фінансовими схемами. Далі зміст розкривають ілюстрація (Рис. 3.2.1.) та лід.

Сприймання тексту полегшує членування його частини, кожна із яких має власний підзаголовок. Вони привертають увагу до окремих підтем. Кожен наступний підрозділ доповнює попередній, отже цілісність і зв'язність тексту не порушені.

Автор намагається говорити мовою фактів, оформлюючи їх здебільшого у публіцистичному стилі. Однак з елементів наукового стилю мови можна також виокремити деякі деталі, а саме:

- Стилістично забарвлена лексика (наприклад, «средства» замість «гроші», «приобрели» замість «купили» тощо);
- Наявність термінів («дноуглубление», «судно-землесос» тощо)
- Значно збагачує текст наявність детальної та доречно вживаної інфографіки. Для увиразнення тексту автор послуговується й елементами художнього стилю:
 - Гіпербола («Подписанию договора предшествовала целая эпопея с получением фирмой MDCL подряда»)
 - Риторичне запитання («Зачем было менять название судна? Ответа на этот вопрос у фирмы MDCL Центр так и не получил»).

Наступне розслідування має не менш красномовну назву «Аренда даром: 600 гривен – полгектара» та досить багатозначну ілюстрацію(Рис. 3.2.2.).

Лід повідомляє про мету розслідування – виявити, як управління комунального господарства непублічно роздав комунальну нерухомість фірмам, тісно пов'язаним з чиновниками і депутатами.

Перша частина тексту з підзаголовком «Тихий конкурс» доповнює і конкретизує основну думку. Хоча останнє речення фактично дублює лід, що значно збіднює мову автора.

Друга частина «Аренда по-крупному» підтверджена скріншотом документу із сайту Миколаївської міської ради, а також відео-інтерв'ю із самими чиновниками, яких підозрюють у корупції. Наступні частини «Влиятельное прикрытие», «Объекты для смотрящего» продовжують аналізувати і розкривати схеми корупціонерів і, як підсумок, оформлювати їх у вигляді інфографіки.

Мова автора цього журналістського розслідування не збагачена жодними стилістичними прийомами, які б могли її збагатити, однак перевагами такого стилю є саме точність та чіткість викладених фактів.

Рис. 3.2.2. Ілюстрація до журналістського розслідування «Аренда даром: 600 гривен – полгектара».

Велика кількість ілюстративного матеріалу також роблять текст цікавішим і яскравішим та набагато легшим для сприймання.

Заголовок та ілюстрація журналістського розслідування «Землякормилиця: как фирмы депутата Кормышкина наживаются на госпредприятии» говорить сам за себе (Рис. 3.2.2.).

Ярослав Чепурний здійснив спробу прослідкувати причини занепаду аграрних фірм Миколаєва разом з одночасним стрімким збагаченням місцевого депутата, який володіє ними. Свої висновки журналіст оформив у вигляді інфографіки.

Мова автора увиразнена емоційними підзаголовками («Убытки с 10 тысяч га», «Кто в профите?», «Машина, квартира, земля и пять миллионов в придачу», «Миллион плюс, миллион минус: куда движутся средства?» «Деньги-политика-деньги»).

Рис. 3.2.3. Ілюстрація до журналістського розслідування «Земля-кормилиця: как фирмы депутата Кормышкина наживаются на госпредприятии».

Сам текст також відображає емоції автора, які переростають у певну однобокність підходу до розслідування: «Юрий Кормышкин занимается не только бизнесом. Политика для него - инструмент усиления личного влияния на все процессы, происходящие в области, конечно же, с целью получения преференций для своих многочисленных предприятий и увеличения доходов».

Отже, на основі аналізу мовностилістичного оформлення найрезонансніших матеріалів Миколаївського центру журналістських розслідувань, опублікованих у регіональній газеті «Рідне Прибужжя», можна виокремити наступні особливості роботи його журналістів:;

1. Використання оригінальних та влучних заголовків;
2. Відносно великий обсяг тексту, який обов'язково членується на підзаголовки;
3. Тяжіння до наочності, широке використання ілюстрацій та інфографіки
4. Саркастичний тон оповіді у публікаціях;
5. Емоційна насиченість текстів розслідувань;
6. Використання термінології сфери, з якою пов'язане розслідування;

7. Перевага художніх засобів у мові автора (метафори, антитези, словесні каламбури, гіперболи, риторичні запитання).

3.3. Результативність журналістських розслідувань

Сьогодні інтерес науковців до журналістських розслідувань, які є досить складною ділянкою роботи і пов'язані з багатьма теоретичними аспектами, стрімко зростає. Як зазначає М. Василенко, «проблема розвитку журналістики розслідування актуальна для України в тій мірі, в якій розвивається демократична традиція, еволюціонує суспільна мораль» [7, с. 31].

Важливим аспектом розслідувальної журналістики є результативність. О. Гудошник та Н. Куліді наголошують на складності її дослідження: «Разом з тим, актуальною залишається проблема якості та результативності журналістських матеріалів, адже вимірювання реальної ефективності викривальних матеріалів звичними критеріями, які використовуються для інших журналістських публікацій (кількість переглядів, заходи на сайт), не є показовими» [31, с. 67].

Вони також з'ясували, що «національні, політичні особливості, готовність суспільства до самоорганізації, рівень корупції і відношення до неї у суспільстві, активність і впливовість медіа та громадських організацій – фундаментальні складові, від яких залежить результативність розслідування».

І. Хоменко наголошує: «Ведучи мову про достовірність висновків журналістського розслідування, неможливо обминути важливу суперечність – локалізацію процесу інтерпретації фактів у часі на тлі постійних змін соціальнокомунікаційного контексту» [69, с. 15]

Узявши за мету дослідити частку матеріалів Миколаївського центру журналістських розслідувань, які мають високу результативність, ми поставили завдання: проаналізувати діяльність центру та порівняти загальну кількість його матеріалів з результатами моніторингу, поданими на власному сайті Миколаївського центру журналістських розслідувань.

Перші його публікації були пов'язані з проблемами Миколаєва у житлово-комунальній, правовій та економічній сферах. Журналісти викривали свавілля чиновників та порушення прав людини. З кожним роком можна спостерігати збільшення кількості публікацій, а також їх значущості: від менш суттєвих проблем Миколаєва до викриття великих корупційних схем та фінансових махінацій впливових людей.

Центр здійснює власний моніторинг результативності проведених досліджень. На його сайті nikcenter.org є окремий розділ під назвою «Ми вплинули». У ньому розповідається про зміни на краще, що сталися завдяки роботі співробітників МЦЖР. Ми виявили, що за 2019-2021 роки на сайті МЦЖР було оприлюднено 38 журналістських розслідувань. Із них до розділу «Ми вплинули» потрапили 4 публікації журналістів Оксани Орсач та Ярослава Чепурного, а саме:

1. «Операция имитация» (11.06.2019);
2. «Управление капитального “разграбления”» (12.08.2020);
3. «Потеряли берега» (30.09.2020);
4. «ITавторитеты» (31.01.2021).

Усі ці матеріали – підтвердження того, що певні журналістські методи і прийоми працівників Центру дійсно працюють. За змістом теми розслідувань, безумовно, є актуальними та суспільно важливими. Зосередимо увагу на формі. Розглянемо, як оформлення та подача могла вплинути на результативність кожного із них.

У першому журналістському розслідуванні йдеться про незаконну приватизацію прибережних територій Рибаківки та вперте небажання поліції звертати на це увагу, на що, ймовірно, натякає заголовок розслідування. Із ілюстрацією (Рис. 3.3.1.), яка, до того ж, мало розкриває зміст тексту, він ніяк не пов'язаний. Однак варто відзначити, що у заголовку використано риму, яка гармонійно вписується у загальний саркастичний тон оповіді журналістського розслідування, а також служить художнім елементом увиразнення тексту.

Рис. 3.3.1. Ілюстрація до журналістського розслідування «Операція імітація».

Загалом мова автора цього розслідування досить виразна, доступна і цікава, однак недоліком є перенасичення тексту цифрами та прізвищами, у яких легко заплутатися читачеві. Тут доречною стала інфографіка (Рис. 3.3.2), яку автор використав, аби допомогти розібратися у чиновницьких схемах.

У тексті помітний авторський індивідуальний стиль. Він виявляється у тому, що крім членування тексту на підзаголовки, кожна окрема думка закладена у окремому абзаці. Інтервали між цими абзацами полегшують сприйняття читачем журналістського твору. Прикметним є те, що кожен абзац закінчується, як правило, або питанням (зокрема риторичним), або певною приміткою (наприклад, «И, конечно, это тоже незаконно»).

Про результати розслідування журналісти Центру повідомили читачів у новинній замітці «После журналистского расследования Центра прокуратура готовит иски для возврата 55 гектар земли у моря в Рыбаковке». Таким чином стало відомо, що незаконно приватизовані землі, згадані у розслідуванні «Операція імітація», почали повертати державі.

Рис. 3.3.2. Инфографіка до журналістського розслідування «Операция имитация».

Друге журналістське розслідування звертає увагу на неякісну роботу Управління капітального будівництва Миколаївської міської ради.

Викрито схеми, згідно з якими капітальні ремонти міських шкіл, лікарень та міст відпочинку здійснювались за значно менші кошти, ніж було виділено міським бюджетом.

Спочатку 15.01.2021 завдяки замітці «Начальника управління капстроительства Николаева подозревают в хищении при обустройстве детсадов и амбулаторий» стало відомо, що керівнику Управління капітального будівництва Миколаївської міської ради висунуено певні обвинувачення.

26.02.2021 у замітці «Журналисты Центра через суд заставили Нацполицию расследовать, как начальник николаевского УКСа отдавал подряды приближенным фирмам» Центр сповістив читачів про подробиці судового процесу, спричиненого розслідуванням.

Рис. 3.3.2. Інфографіка до журналістського розслідування «Операция имитация».

Нарешті розслідування призвело до звільнення керівника Управління капітального будівництва Миколаївської міської ради, про що і повідомляє новинна публікація «В Николаевском управлении капитального строительства новый начальник» від 10.03.2021, посилаючись на Відділ інформаційного забезпечення мера Миколаєва.

На результативність публікації та резонансність справи у суспільстві, ймовірно, вплинули високий рівень деталізації й аргументованості поданої інформації.

Значну роль зіграли також простота й доступність мови автора, увиразнення її певними художніми засобами, такими як:

- Гра слів у заголовку у поєднанні з його влучністю й емоційністю;
- Емоційність і сарказм («...обещанный проектом газон на территории школы так и не появился, а металлические ограждения, которые ставили их предшественники, похоже, “сделали” во второй раз»);
- Вживання образних загальномовних метафор («Качество выполненных работ вызывает вопросы, а бюджетные средства растворяются на глазах»);

- Виділення цитат, що покращує зовнішній вигляд оформлення матеріалу;
- Широке використання фото- і відео- ілюстрацій та інфографіки у тексті (Рис.3.3.2)

Рис. 3.3.2. Инфографіка до журналістського розслідування «Операция имитация».

У третьому розслідуванні журналісти Центру викривають незаконне забудовування землі бізнесменами, що спричинило відповідний судовий розгляд. Виявилось, що берег лиману, який за законом є комунальною власністю, фактично повністю забудований приватними помістями чиновників, бізнесменів і депутатів.

04.03.2021 Центр опублікував новинну замітку Потеряли берега: суды обязали полицию зарегистрировать пять уголовных производств по факту захвата прибрежной земли известными николаевцами», яка повідомляла про зацікавленість законодавчої влади незаконною діяльністю чиновників.

09.04.2021 вийшла ще одна новина: «Дома николаевских бизнесменов Вадатурского и Садридинова построены с нарушением законодательства – Госгеокадастр», у якій ішлося про те, що матеріали розслідування передані до прокуратури, яка може повернути землі до їх комунальної власності, відновивши справедливість.

Що ж посприяло результативності цього журналістського розслідування? По-перше, влучний і яскравий заголовок та інформативна ілюстрація (Рис. 3.3.3.). Автор розслідування «Потеряли берега» Яролав Чепурний використав прийом гри слів. Вислів «втратити береги» можна сприймати як буквально (натяк на прибережні території, які незаконно приватизували), так і фігурально («втратити береги» - втратити межі дозволеного).

Рис. 3.3.3. Ілюстрація до журналістського розслідування «Потеряли берега».

Друге, що привертає увагу до справи – велика кількість ілюстративного матеріалу у вигляді звичайних фотографій розкішних будинків на березі лиману. У будь-якого читача такі картини можуть викликати якщо не обурення, то певні питання.

Членування тексту на частини підзаголовками також впливає на сприймання читачем тексту. Мова автора – доступна, не перенасичена складними конструкціями і термінами. Навпаки – автор вдається до простих

неускладнених речень, аби досягти точності й виразності мови: «Аналогичная ситуация на Намыве в районе косы. Берег закрыт». Замість використання інфографіки автор подає текстуальний опис чиновницьких схем: «Здесь действует такая схема: один земельный участок эти люди получили в собственность, а второй, который примыкает к реке – взяли в аренду у города».

Загалом текст написаний просто і зрозуміло. У оформленні він, на відміну від інших розслідувань журналістів Центру, дещо недопрацьований (не виділено лід, підзаголовки написані тим самим шрифтом, що і текст). Однак, ймовірно, саме простота і влучність досліджуваного тексту спричинили такий високий рівень зацікавленості ним з боку публіки і влади.

У третьому журналістському розслідуванні журналісти викривають незаконне забудовування землі бізнесменами, що спричинило відповідний судовий розгляд. Виявилось, що берег лиману, який за законом є комунальною власністю, фактично повністю забудований приватними помістями чиновників, бізнесменів і депутатів.

04.03.2021 Центр опублікував новинну замітку Потеряли берега: суды обязали полицию зарегистрировать пять уголовных производств по факту захвата прибрежной земли известными николаевцами», яка повідомляла про зацікавленість законодавчої влади незаконною діяльністю чиновників.

09.04.2021 вийшла ще одна новина: «Дома николаевских бизнесменов Вадатурского и Садридинова построены с нарушением законодательства – Госгеокадастр», у якій ішлося про те, що матеріали розслідування передані до прокуратури, яка може повернути землі до їх комунальної власності, відновивши справедливість.

Що ж посприяло результативності цього журналістського розслідування? По-перше, влучний і яскравий заголовок. Автор розслідування «Потеряли берега» Яролав Чепурний використав прийом гри слів. Вислів «втратити береги» можна сприймати як буквально (натяк на прибережні території, які незаконно приватизували), так і фігурально («втратити береги» - втратити межі дозволеного)

Друге, що привертає увагу до справи – велика кількість ілюстративного матеріалу у вигляді звичайних фотографій розкішних будинків на березі лиману. У будь-якого читача такі картини можуть викликати якщо не обурення, то певні питання.

Членування тексту на частини підзаголовками також впливає на сприймання читачем тексту. Мова автора – доступна, не перенасичена складними конструкціями і термінами. Навпаки – автор вдається до простих неускладнених речень, аби досягти точності й виразності мови: «Аналогичная ситуация на Намыве в районе косы. Берег закрыт».

Замість використання інфографіки автор подає текстуальний опис чиновницьких схем: «Здесь действует такая схема: один земельный участок эти люди получили в собственность, а второй, который примыкает к реке – взяли в аренду у города».

Загалом текст написаний просто і зрозуміло. У оформленні він, на відміну від інших розслідувань журналістів Центру, дещо недопрацьований (не виділено лід, підзаголовки написані тим самим шрифтом, що і текст). Однак, ймовірно, саме простота і влучність досліджуваного тексту спричинили такий високий рівень зацікавленості ним з боку публіки і влади.

У четвертому журналістському розслідуванні викрито корупційні чиновницькі схеми, пов'язані з розробкою геопорталу містобудівного кадастру, що посприяло перевірці антикорупційним комітетом цієї справи.

Особливостями оформлення цієї публікації, які могли посприяти її результативності, є:

- Емоційні підзаголовки з елементами сарказму та протиставлення (Рис.3.3.4). («Полная диджитализация всего города», «Один товар – разная цена», «Прокладка с сомнительным прошлым», «Иллюзия конкуренции», «Всё для города, но с выгодой для чиновников», «Кадастр есть, но пользоваться им нельзя».

- Виділення коментарів і цитат.

- Корупційні схеми оформлені у вигляді інфографіки.

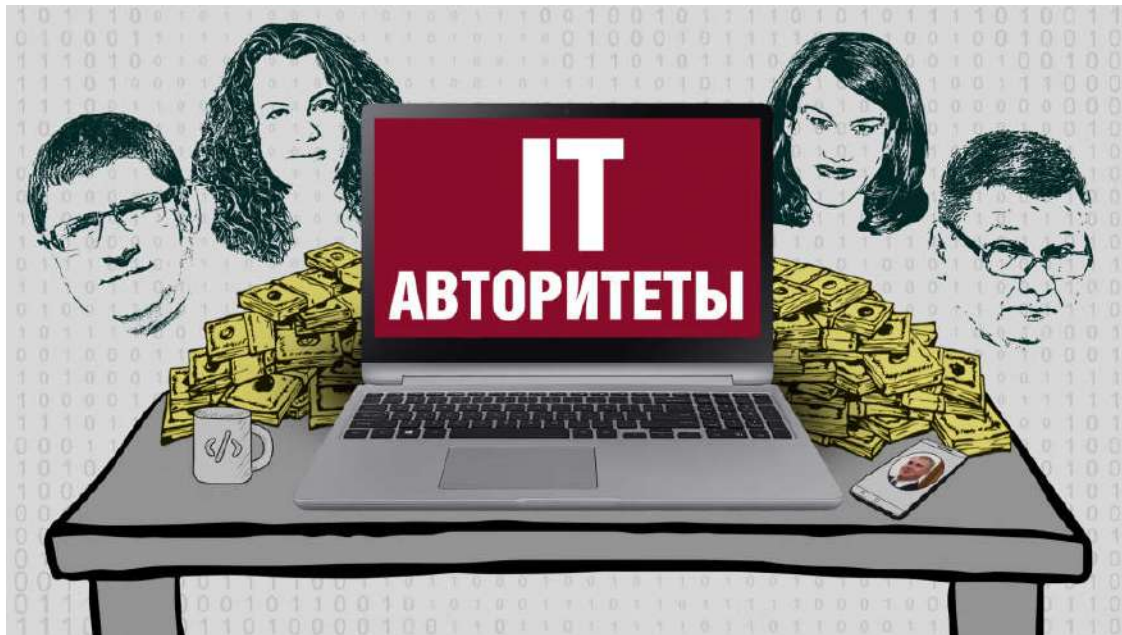

Рис. 3.3.4. Ілюстрація до журналістського розслідування «ІТ авторитети».

Отже, робота Миколаївського центру журналістських розслідувань дійсно сприяє певним позитивним змінам у житті суспільства, відсоток результативності становить близько 1,5 %. Однак слід зазначити, що такі висновки є умовними, оскільки базуються лише на результатах власного моніторингу МЦЖР.

Однак без певних змін у суспільстві, що не залежать від журналістів, важко змінити що-небудь на краще. Володимир Арьєв та Єгор Соколов вбачають основні причини безрезультатності та негативних наслідків телепрограм журналістського розслідування перш за все в корупції та в тому, що що за законами, схемами та системами, про які йдеться у програмах, звикли жити усі, в тому числі звичайні українці [75].

Отже, факторів, які впливають на результативність журналістського розслідування, досить велика кількість. Ми акцентували увагу на оформленні й візуальному сприйнятті читачем тексту. Однак найважливішу роль відіграє саме зміст розслідування, актуальність його теми, аргументованість та текстуальна ілюстративність викладеного.

Що ж стосується оформлення матеріалів «Нікцентру», то, на нашу думку, збільшити відсоток результативності можливо, підвищивши загальний рівень якості публікацій у майбутньому. Вважаємо, що журналістам варто проаналізувати найбільш результативні журналістські прийоми у власних публікаціях, аби застосовувати їх у наступних роботах.

Крім того, радимо журналістам центру і надалі відслідковувати результати своїх розслідувань та досліджувати, як вони впливають на суспільство. Це дозволяє читачу прийти до певних позитивних висновків щодо діяльності «Нікцентру», а отже сприяє його популяризації та розвитку.

ВИСНОВКИ

Аналітична журналістика в наші дні залишається однією із найбільш затребуваних різновидів діяльності працівників масмедіа. Спостереження сучасних тенденцій аналітичної журналістики дає змогу стверджувати, що українська друкована преса набула нових творчих методів та прийомів. До них можна віднести модифікацію заголовків та текстів, візуалізацію, емоціонізацію, активізацію аудиторії, інтеграцію із соціальними мережами, пошукову оптимізацію та гаджетизацію.

Водночас багато друкованих ЗМІ досі сприймають свої сайти як дещо розширені та доповнені варіанти газет. Це вплинуло, зокрема, і на жанрову систему аналітичної журналістики, яка розвивається та функціонує відповідно до загальних тенденцій ЗМІ. Специфіку цього взаємозв'язку необхідно ретельно вивчати та враховувати при створенні журналістського тексту.

У своєму дослідженні ми значною мірою зосередили увагу на мовностилістичному оформленні публікацій, виконаних у жанрах аналітичної журналістики. Зокрема, визначено, що мову засобів масової інформації традиційно розглядають як підстиль публіцистичного стилю, хоч сьогодні і збільшується тенденція до виділення її у окремий функціональний стиль. Прикметною ознакою стилістики засобів масової інформації є синтез логізації викладу з емоційно-експресивним забарвленням, саме тому для мови засобів масової інформації притаманні доступність, полемічність викладу, образність, експресивність та афористичність.

Публіцистичний стиль покликаний доступно, цікаво і при цьому неупереджено подати ту чи іншу інформацію, будучи багатофункціональним. Це і зумовило поєднання в публіцистиці як розмовних елементів мови, так і рис художнього, офіційно-ділового та наукового стилів.

Досліджуючи стилістику аналітичної журналістики, ми акцентували увагу на одному із найбільш актуальних на сьогодні жанрів – журналістському розслідуванні. У ході дослідження ми переконалися, що на реальних прикладах

журналістське розслідування на як у друкованих та інтернет-виданнях, так і на телебаченні набуває усе більшої популярності.

Зазначимо, що одні журналістські розслідування реалізуються в певних форматах, що допомагають глибше розкрити їх суть, а інші призводять до народження псевдорозслідувань.

Значення оформлення журналістського розслідування не можна недооцінювати, адже нехтування тими чи іншими деталями у цьому жанрі може призвести до серйозних звинувачень журналісту. Будь-яка інформація має бути ретельно перевірена та осмислена журналістом і, до того ж, правильно оформлена. Саме тому кожне формулювання матеріалів журналістських розслідувань має велике значення для сприйняття його читачем.

Для того, щоб текст журналістського розслідування був яскравим і влучним, але при цьому не порушував норм журналістського етикету, та моралі, слід ретельно підбирати засоби вираження тексту, володіти лексичним багатством рідної мови та високим рівнем мовної культури.

Сьогодні існує не так багато агенцій, що спеціалізуються на журналістських розслідуваннях. У Миколаєві, Херсоні та Одесі осередком функціонування досліджуваного жанру є Миколаївський центр журналістських розслідувань. Його працівники намагаються прозоро та неупереджено проводити журналістські розслідування, працюючи на некомерційній основі. Результати своєї роботи журналісти публікують у інтернет-виданні «Нікцентр», звідки їх поширюють інші ЗМІ, моніторинг яких проведено в дослідженні.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що на результативність журналістських розслідувань впливає не лише їх якість, а і спосіб подання їх результатів в масмедіа, зокрема у друкованій пресі. Розглянутий приклад плідної співпраці Миколаївського центру журналістських розслідувань та обласного друкованого видання «Рідне Прибужжя» яскраво ілюструє цю думку.

Ми проаналізували оформлення найгучніших матеріалів Миколаївського центру журналістських розслідувань у газеті «Рідне Прибужжя», з якою він тісно співпрацює та виокремили наступні особливості роботи його журналістів:

- 1). Використання оригінальних та влучних заголовків;
- 2). Відносно великий обсяг тексту, який обов'язково членується на підзаголовки;
- 3). Тяжіння до наочності, широке використання ілюстрацій та інфографіки
- 4). Саркастичний тон оповіді у публікаціях;
- 5). Емоційна насиченість текстів розслідувань;
- 6). Використання термінології сфери, з якою пов'язане розслідування;
- 7). Перевага художніх засобів у мові автора (метафори, антитези, словесні каламбури, гіперболи, риторичні запитання).

Працівники Миколаївського центру журналістських розслідувань ведуть власний моніторинг результативності своїх публікацій за допомогою спеціально відведеного розділу на своєму сайті. Ми прослідкували, які саме журналістські розслідування увійшли до цієї рубрики у 2019-2021 роках, проаналізували їх зміст та оформлення та прийшли до висновку, що найважливішу роль відіграє саме зміст розслідування, актуальність його теми, аргументованість та текстуальна ілюстративність викладеного. Крім того, ми вивели умовний коефіцієнт результативності публікацій Центру. Він складає приблизно 1,5 %.

Також ми сформувавши певні поради працівникам Миколаївського центру журналістських розслідувань щодо оформлення матеріалів «Нікцентру», то, на нашу думку, збільшити відсоток результативності можливо, підвищивши загальний рівень якості публікацій у майбутньому. Вважаємо, що журналістам варто опанувати найбільш ефективні журналістські прийоми у власних публікаціях, аби застосовувати їх у наступних роботах. До них належать:

- 1). Короткі і влучні заголовки, що містять гру слів;
- 2). Чітко виокремлений лід;

3). Яскраві та емоційні підзаголовки;

4). Використання різноманітних художніх засобів у тексті журналістського розслідування.

Крім того, радимо журналістам центру і надалі відслідковувати результати своїх розслідувань та досліджувати, як вони впливають на суспільство. Це дозволяє читачу прийти до певних позитивних висновків щодо діяльності «Нікцентру». Враховуючи той факт, що фінансування роботи його журналістів здійснюється за рахунок добровільних внесків від читачів та грантів, вибір вдалого формату подачі результативності власної роботи сприятиме популяризації та розвитку сайту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Авраамов Д. Профессиональная этика журналиста: парадоксы развития, поиски, перспективы. Москва: Мысль, 2006. 102 с.
2. Амзин А. Новостная интернет-журналистика. Москва : Аспект Пресс, 2011. 144 с.
3. Багдикян Б. Монополия средств информации. Москва : 1985. 48 с.
4. Баранник Д. Актуальні проблеми дослідження мови масової інформації. *Мовознавство*. 1983. № 6. С. 13–17.
5. Бацюкова С., Виртосу І. Розслідувальна журналістика: посібник для журналістів з активною громадянською позицією. Луганськ : ФОП Шаповалова М. В., 2013. 97 с.
6. Белановский С. Методика и техника фокусированного интервью. Москва, 1993. 54 с.
7. Василенко М. Особливості розвитку журналістики-розслідування. Припустимі стандарти домислу і вимислу. *Наукові записки Української академії друкарства*. 2012. №2. С. 31-36.
8. Волек Т. Журналистская этика. Санкт-Петербург: Ин-т развития прессы, 2002. 64 с.
9. Ворон Н. Жанри фотожурналістики. Київ, 2012. 145 с.
10. Глушко О. Журналістське розслідування: історія, теорія, практика. Київ, 2006. 144 с.
11. Гнап Д., Радуга А. Пора расследовать! Пособие для начинающих журналистов-расследователей. Киев, 2016. 50 с.
12. Голуб О. Медіакомпас: путівник професійного журналіста: Практичний посібник. Київ : Інститут масової інформації, 2016. 184 с.
13. Гальперин И. Текст как объект лингвистического исследования. Москва: Наука, 1981. 140 с.
14. Градюшко А. Современная веб-журналистика Беларуси. Минск, 2013. 179 с.

15. Дудик П. Стилiстика української мови : Навчальний посiбник. Київ: Видавничий центр «Академiя», 2005. 368 с.
16. Журналісти-розслідувальники про надихаючий досвід і практичні уроки глобальної конференції. URL: <https://irrp.org.ua/zhurnalsti-rozlduvalnik-pro-nadihayuchiy-dosvd-praktichn-uroki-globalnoyi-konferencyi/> (дата звернення: 05.05.2021).
17. Журналістських розслідувань в Україні стає більше, та фігурантів не карають. URL: <https://ua.ejo-online.eu/3340/media-i-politika/> (дата звернення: 05.05.2021).
18. Журналістське розслідування : посiб. / пер. та адаптація А. Лазарева. За матеріалами семінарів Ін-ту масової інформації (Київ), Центру підготовки та вдосконалення журналістів (Париж), нідерландської прогр. МАТРА; ред. С. Таран; Інститут масової інформації. Київ, 2004. 110 с.
19. Зайцева В. Особливості газетно-публіцистичного стилю. Дослідження з лексикології і граматики української мови : зб. наук. пр. / за ред. проф. А.М. Поповського. Дніпропетровськ: Вид-во Дніпропетровськ. нац. ун-ту, 2011. Вип. 10. С. 82–91.
20. Казаков Ю. Професійна етика журналістів. Москва: Галерея, 2007. 28 с.
21. Кашинская Л. Эксперимент как метод журналистской деятельности. Вестник Моск. ун-та. Сер. 10. Журналистика. 1986. С. 9.
22. Кім М. Социологические методы в работе журналиста. Москва, 2003. 126 с.
23. Ковальова М. Вітчизняна журналістика: питання теорії і практики. Київ: Наука, 2000. 84 с.
24. Колесніченко А. Практична журналістика. Київ, 2008. 179 с.
25. Костянтинов А. Журналістське розслідування. Історія методу та сучасна практика Київ, 2013. 480 с.
26. Кройчик Л. Система журналістських жанрів. Основи творчої діяльності журналіста. За ред. С. Г. Корконосенко. Харків: Знання, 2010. С. 125-167.

27. Куліді Н., Гудошник О. Досвід оцінки ефективності міжнародних журналістських розслідувань в українському медіапросторі. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. Дніпро: ДНУ імені О. Гончара. № 65. С. 65-70.
28. Кузнєцов, В. Цвік, А. Юровський А. Телевізійна журналістика.. Київ: «Вища школа», 2012. 304 с
29. Лілієнталь Ф. Розслідування. Київ: Центр вільної преси, 2016. 135 с.
30. Мелешенко О. Жанр замітки у пресовій і фотожурналістиці: огляд теоретичних напрацювань й критичний коментар. Журналістика. 2017. Вип. 16 (41). С. 138–149.
31. Мельник Г. Психологія професійного об'єднання в журналістиці. Санкт-Петербург, 2001. 32 с.
32. Миколаївський центр журналістських розслідувань URL: <https://nikcenter.org/> (дата звернення 09.05.2021)
33. Михайлин І. Основи журналістики: Підручник. 3-н вид., доп. І поліпш. Київ: ЦУЛ, 2002. 284 с.
34. Михайлов С. Сучасна журналістика: правила і парадокси. Санкт-Петербург: Речь, 2002. 91 с.
35. Мурікан Ж. Журналістське розслідування. Київ: ІМІ, 2003. 14 с.
36. Нелюба А. Теорія і практика ділової мови. Харків: Акта, 1997. 192с.
37. «НікВести» URL: <https://nikvesti.com/> (дата звернення: 06.05.2021)
38. Нікітіна Н. Специфіка журналістського розслідування: основи жанру й методу. *Наукові записки Інституту журналістики* : Т. 30 січень – березень. Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Видавництво Інституту журналістики, 2008. 182 с.
39. Нові тренди журналістики розслідувань. URL: https://ms.detector.media/mediaprosvita/education/novi_trendi_zhurnalistiki_rozsliduvan_zi_ssha/ (дата звернення: 10.08.2021).
40. Основи творчої діяльності журналіста. За ред. С. Г. Корконосенко. Харків : Знання, 2010. С. 125-167

41. Пилинський М. Взаємодія художнього і публіцистичного стилів української мови. Київ: «Наукова думка», 1990. 216 с.
42. Плотников С. СМИ в конфликтных ситуациях. Москва : Центр экстремальной журналистики, 2006. 203 с.
43. Полушкіна В. Агентство журналістських розслідувань як ефективна модель проведення, розробки та розповсюдження інформаційного продукту розслідницької діяльності. Актуальні питання масової комунікації. Київ, 2002. Вип. 3, част. 2. С. 15-17. 21.
44. Полушкіна В. Специфіка використання інформаційних джерел у журналістському розслідуванні. Наукові записки Інституту журналістики. 2000. Т. 1. С. 56-60.
45. Пенчук І. Телевізійна журналістика: метод. матер. до вивч. дисц. Запоріжжя, 2004. 163 с.
46. Пустовалов А. Новини ЗМІ у соціальних мережах: перспективи успішного поширення. Київ, 2013. Вип. 4 (24). С. 227-239.
47. Радчик Р. Журналістський фах: інформаційні жанри. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2015. 272 с.
48. «Рідне Прибужжя» URL: <https://rp.mk.ua/> (дата звернення: 05.05.2021).
49. «Рідне Прибужжя» Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/3y7mBQS> (дата звернення: 05.05.2021).
50. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/> (дата звернення: 05.05.2021).
51. Свитич Л., Ширяева О. Журналистское образование: взгляд социолога. Москва, 1997. 61 с.
52. Сивашева М. Журналистское расследование: от замысла до воплощения. Кыргызстан, 2006. 146 с.
53. Слідство. Інфо. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <https://bit.ly/338nZНv> (дата звернення: 05.05.2021).
54. Слідство.Інфо. Офіційний сайт журналістської агенції. URL: <https://www.slidstvo.info/pro-nas/> (дата звернення: 05.05.2021).

55. Станько А. Журналистские расследования. Ростов-на-Дону, 1997. 88 с.
56. Стеколыщикова В. Конвергентність класичних та інноваційних інструментів інформаційного досєє крізь призму ефективності журналістського розслідування. *Поліграфія і видавнича справа*. 2017. С.128-136.
57. Стрельцов Б. Основні методи в журналістиці. Київ, 2000. 228с
58. Тертичний О. Жанры периодической прессы : учебное пособие для студентов вузов. Москва: Аспект Пресс, 2006. 34 с.
59. Тертичний О. Расследовательная журналистика : учебное пособие. Москва: Аспект Пресс, 2002. 384 с.
60. MART – Сайт муніципальної телекомпанії міста Миколаїв. URL: <https://trkmart.tv> (дата звернення: 05.05.2021).
61. Уллмен Дж. Журналистские расследования: современные методы и техника. Москва: Виоланта, 1998. 123 с.
62. Хантер М., Хансон Н., Саббах Р. Исследование, основанное на истории: учебное пособие по проведению журналистских расследований. Москва, 2011. 79 с.
63. Хоменко І. Вплив бінарних стереотипів мислення на результати журналістських розслідувань. Наукові записки Інституту журналістики. 2015. № 58. С. 14-17.
64. Цибікова Н. Заголовок як диктемне ім'я тексту інтернет-новин. Харків, 2011. № 2. С. 45-50.
65. Чередниченко В. Синонимия новых фразеологических единиц современного английского языка. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки 1, 2005. С. 215-219.
66. Четверта влада. Офіційний сайт журналістської агенції. URL: <https://4vlada.com/pro-redaktsiiu> (дата звернення: 05.05.2021).
67. Шестеркіна Л. Методика телевізійної журналістики: навч. посібник для студентів вузів. Київ, 2012. 224 с.

68. Шум Ю. Журналистское расследование: от теории к практике. Москва : Галерея, 2002. 58 с.
69. Яблоновська Н. Журналістське розслідування в аспекті вимог оперативно-розшукового законодавства. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2011. № 4. С. 118-124.
70. Яковець А. Телевізійна журналістика : теорія і практика: посібник. 2-ге вид., доп. і переробл. Київ : ВД «Києво-Могилянська академія», 2009. 262 с.
71. Яцимірська М. Культура фахової мови журналіста: навч. посіб. Львів, 2004. 332 с.
72. Gwendolyn M. Gun Reporting Methodology. Center for Investigative Reporting. 18 p.
73. Has investigative journalism found its feet online? (part 1). URL: <https://bit.ly/3IzqEKM> (дата звернення: 05.05.2021).

ДОДАТОК А

ВЛАСНА НАУКОВА ПУБЛІКАЦІЯ (ТЕЗИ)

Графіна А. Результативність публікацій Миколаївського центру журналістських розслідувань. Збірник наукових праць студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених «Молода наука-2021» : у 5 т. / Запорізький національний університет. Запоріжжя : ЗНУ, 2021. Т.3. 341 с.

Графіна Аліна
студентка 5 курсу фак-ту журналістики
Наук. кер.: канд. соц. ком., доц. Чабаненко М.В.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ПУБЛІКАЦІЙ МИКОЛАЇВСЬКОГО ЦЕНТРУ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ РОЗСЛІДУВАНЬ

Сьогодні інтерес науковців до журналістських розслідувань, які є досить складною ділянкою роботи і пов'язані з багатьма теоретичними аспектами, стрімко зростає. Як зазначає М. Василенко, «проблема розвитку журналістики розслідування актуальна для України в тій мірі, в якій розвивається демократична традиція, еволюціонує суспільна мораль» [1, с. 31].

Дослідженням журналістських розслідувань займалися такі науковці: О. Бурмагін, О. Глушко, Д. Гнап, О. Голуб, А. Коваленко, Н. Куліді, В. Коршенко, М. Нетреба, І. Полянський, В. Сущенко, О. Хоменок та інші. Важливим аспектом розслідувальної журналістики є результативність.

О. Гудошник та Н. Куліді наголошують на складності її дослідження: «Разом з тим, актуальною залишається проблема якості та результативності журналістських матеріалів, адже вимірювання реальної ефективності викривальних матеріалів звичними критеріями, які використовуються для інших журналістських публікацій (кількість переглядів, заходи на сайт), не є показовими» [3, с. 65]. Вони також з'ясували, що «національні, політичні особливості, готовність суспільства до самоорганізації, рівень корупції і відношення до неї у суспільстві, активність і впливовість медіа та громадських організацій – фундаментальні складові, від яких залежить результативність розслідування» [2, с. 55].

Окремі наукові розвідки, пов'язані з результативністю журналістських розслідувань належать також О. Гарматій, А. Даніель, О. Тертичному тощо. І. Хоменко наголошує: «Ведучи мову про достовірність висновків журналістського розслідування, неможливо обминути важливу суперечність – локалізацію процесу інтерпретації фактів у часі на тлі постійних змін соціальнокомунікаційного контексту» [4, с. 15].

Значним осередком розслідувальної журналістики у Миколаєві, Херсоні та Одесі є Миколаївський центр журналістських розслідувань, який, попри свій вагомий внесок, досі не був достатньо вивчений. Об'єктом нашої наукової розвідки є роботи Миколаївського центру журналістських розслідувань за 2020- 2021 роки. Предмет – результативність матеріалів (критерієм чого є відповідні позитивні зрушення в суспільстві).

Узявши за мету дослідити частку матеріалів Миколаївського центру журналістських розслідувань, які мають високу результативність, ми поставили завдання: проаналізувати діяльність центру та порівняти загальну кількість його матеріалів з результатами моніторингу, поданими на власному сайті МЦЖР. Миколаївський центр журналістських розслідувань був заснований 12 травня 2010 року.

Перші його публікації були пов'язані з проблемами Миколаєва у житлово-комунальній, правовій та економічній сферах. Журналісти викривали свавілля чиновників та порушення

прав людини. З кожним роком можна спостерігати збільшення кількості публікацій, а також їх значущості: від менш суттєвих проблем Миколаєва до викриття великих корупційних схем та фінансових махінацій впливових людей.

Центр здійснює власний моніторинг результативності проведених досліджень. На його сайті nikcenter.org є окремий розділ під назвою «Ми вплинули». У ньому розповідається про зміни на краще, що сталися завдяки роботі співробітників МЦЖР. Ми виявили, що за 2020-2021 роки на сайті МЦЖР було оприлюднено 19 журналістських розслідувань. Із них до розділу «Ми вплинули» потрапили 3 публікації журналів Оксани Орсач та Ярослава Чепурного, а саме: «Ітавторитеты» (31.01.2021), «Управление капитального “разграбления”» (12.08.2020) та «Потеряли берега» (30.09.2020).

У першому журналісти викривають корупційні чиновницькі схеми, пов'язані з розробкою геопорталу містобудівного кадастру, що посприяло перевірці антикорупційним комітетом цієї справи.

Друге звертає увагу на неякісну роботу Управління капітального будівництва Миколаївської міської ради, що призвело до звільнення його керівника. Третє – на незаконне забудовування землі бізнесменами, що спричинило відповідний судовий розгляд.

Висвітлення результатів діяльності МЦЖР здійснено в таких новинних публікаціях: «В николаевском управлении капитального строительства новый начальник», «После расследования Центра АМКУ начал проверку тендеров на разработку земельного кадастра в Николаеве», «Дома николаевских бизнесменов Вадатурского и Садридинова построены с нарушением законодательства – Госгеокадастр» тощо. Отже, робота Миколаївського центру журналістських розслідувань дійсно сприяє певним позитивним змінам у житті суспільства, відсоток результативності становить близько 16%. Однак слід зазначити, що такі висновки є умовними, оскільки базуються лише на результатах власного моніторингу МЦЖР.

Література

1. Василенко М. К. Особливості розвитку журналістики-розслідування. Припустимі стандарти домислу і вимислу. Наукові записки Української академії друкарства. 2012. №2. С. 31-36.
2. Куліді Н. А., Гудошник О. В. Чинники результативності журналістського розслідування в сучасному інформаційному просторі. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. 2018. С. 51-55.
3. Куліді Н. А., Гудошник О. В. Досвід оцінки ефективності міжнародних журналістських розслідувань в українському медіапросторі. Масова комунікація у глобальному та національному вимірах. Дніпро: ДНУ імені О. Гончара. № 65. С. 65-70.
4. Хоменко І. А. Вплив бінарних стереотипів мислення на результати журналістських розслідувань. Наукові записки Інституту журналістики. 2015. №58. С. 14-17.

ДОДАТОК Б ІНТЕРВ'Ю

Розмова з колишнім співробітником Миколаївського центру журналістських розслідувань Олександром Матюшенком

Питання: Розкажи, будь ласка, про свій журналістський досвід в цілому, про становлення тебе в якості журналіста.

Відповідь: За фахом я викладач історії і політолог. Освіти за журналістським напрямом я не здобував, але завжди проявляв до цього інтерес. Для мене завжди важливим було висловлення своєї думки і поширення її в маси. Перший досвід в цій сфері в мене був у районній газеті міста Нова Одеса на Миколаївщині. Я там пропрацював 3 роки в якості позаштатного кореспондента. На той момент я займався веденням спортивної рубрики, тобто саме тим, що мене цікавило. В політику та проблеми соціуму я в той час не заглиблювався.

На той час через певні обставини в мене не було можливості вступити в університет саме на спеціальність журналіста, проте наприкінці навчання я погодився на вакансію кореспондента в одному з видань. Саме ця робота допомогла мені розібратися із "внутрішньою кухнею" журналістики. Я почав розуміти, як влаштований цей процес, яка мета журналіста і для чого він працює.

Також в мене є досвід роботи прес-секретарем політичної партії. Важливо усвідомлювати, що для журналіста необхідним є розуміння соціальних та політичних питань. І не в останню чергу особисто мені допомогла саме ця робота, оскільки це величезний досвід спілкування з політиками та взаємодії з ними. Зазначу, що для починаючого журналіста зовсім не соромно погоджуватись на скромні пропозиції, адже усе це - досвід. Завдяки цьому

досвіду мені й запропонували роботу на миколаївському телеканалі МАРТ, де я працюю ведучим до сьогодні.

П: Чи доводилося вам працювати із жанром журналістських розслідувань?

В: Так, певний період я був позаштатним кореспондентом в Центрі журналістських розслідувань міста Миколаєва, який якраз спеціалізується на цьому жанрі. Це одна із найкращих сторінок мого життя, бо працювати там було неймовірно корисним досвідом для мене.

П: Розкажіть, будь ласка, більш детально із якими саме типами розслідувань ви зіштовхувалися, працюючи в Миколаївському центрі журналістських розслідувань. Якими принципами керувалися при цьому?

В: Перш за все, кожен журналіст повинен мати неупереджену подачу інформації й думку. Об'язково потрібно відсканувати всі можливі потоки інформації й відстежити кожен із них.

Журналіст повинен всесторонньо висвітлити інформацію, тобто взяти до уваги декілька джерел і, проаналізувавши кожне, подати максимально об'єктивний матеріал. Об'єктивність і неупередженість - основні принципи, на які має покладатись професіонал.

Неодноразово траплялися випадки, коли люди у відчаї зверталися до нас, тому що державні установи відмовлялися їм допомагати. І саме журналісти відстоювали права громадян в таких випадках.

П: На твою думку, як сьогодні розвивається жанр журналістських розслідувань в Миколаєві?

В: Шкода, що наразі існує тільки один такий центр, оскільки відсутність конкуренції в цій сфері, як я гадаю, не йде на користь даній організації. В такому разі знижується рівень якості матеріалу, бажання журналістів викрити сенсацію і принести користь суспільству. Тому, суб'єктивно оцінюючи стан розвитку журналістських розслідувань, можу сказати, що на сьогоднішній день він є заниженим. Для такого великого міста одного центру недостатньо.

Хочу звернути увагу, що деякі онлайн- та медіа-видання намагаються підключитися до цього жанру. Однак будемо відверті: розслідування такого типу мають здебільшого маніпулятивний характер і переслідують зазвичай чийсь конкретні інтереси. Виникають питання щодо об'єктивності таких матеріалів.

П: Що ти знаєш про історію створення Миколаївського центру журналістських розслідувань?

В: Я працював позаштатним кореспондентом, тому не можу сказати, що керівництво мене залучало до внутрішніх обговорень. Більшість інформації я знайшов із офіційних джерел, що знаходяться у відкритому доступі. Можу лише сказати, що сам центр заснований людьми, які давно разом працюють, які довіряють одне одному. Це такий собі "кістяк" організації.

П: Чи посилаються миколаївські видання на матеріали центру журналістських розслідувань? І якщо так, то які саме?

В: Так, звичайно. Перш за все, це газета "Рідне Прибужжя", за участі журналістів якої було створено «Нікцентр». Неодноразово також помічав, що топові видання Миколаєва, як от ТРК МАРТ або «НикВісті» користуються матеріалами центру. Тобто вони мають досить велику популярність серед передових медіа- й онлайн-видань. Це насамперед залежить від типу розслідування, його актуальності. Багато чого залежить від того, про кого або про що саме воно велося.

Усі ці фактори визначають, чи опублікує видання той чи інший матеріал, і чи вигідно їм це буде - це потрібно обов'язково враховувати. Як ми знаємо, абсолютно об'єктивних ЗМІ не існує. Саме тому ми і маємо таку ситуацію.

П: Якими принципами керуються журналісти Миколаївського центру журналістських розслідувань?

В: Звичайно, основою є стандарти BBC. Це саме той фундамент, яким керується кожен журналіст центру. Звісно, можна інколи відійти від якогось із них. Проте якщо журналіст відкидає їх повністю, він не може називатися журналістом. Простими словами, це провокатор і маніпулянт.

SUMMARY

Grafina A. I. Journalistic Investigations in the Media Discourse of Print Media. Zaporizhzhia, 2021. 82 p.

The purpose of the work is to determine the factors of effectiveness of publications of journalistic investigations in the print media on the example of cooperation between the Mykolayiv Center for Journalistic Investigations and the regional newspaper "Ridne Prybuzhzhya". To achieve this goal you need to solve the following tasks: to study and generalize the theory of analytical journalism, in particular regarding its genre palette, as well as methods and techniques; to outline linguistic and pictorial and expressive means of covering the results of the work of investigative journalists; to investigate the features and significance of the design of a journalistic investigation published in a newspaper; to explore the means of expressing the text in newspaper publications on the topic of journalistic research; to analyze the specifics of the work of the Mykolayiv Center for Investigative Journalism in the context of its cooperation with the print media, in particular the effectiveness as a result of publishing individual cases.

The object of research: the publications in the Mykolayiv regional newspaper "Ridne Pripuzhzhya", which contain materials of journalistic investigations, for the first half of 2021. Subject: linguistic and stylistic design of publications that reflect the materials of investigative journalism, journalistic methods and techniques used in these publications. Research methods. The paper uses a combination of general scientific approaches and principles that have enabled a comprehensive disclosure of research issues.

Methods of analysis, synthesis, systematization, comparative, illustrative and method of description are used. Journalists should master the most effective journalistic techniques in their own publications in order to apply them in future work.

Key words: analytical journalism, investigations, print media, newspaper publications.

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача освітнього ступеня магістр
ЗНУ**

Я, Графіна Аліна Ігорівна, студентка 6 курсу, заочної форми навчання, спеціальність: журналістика, адреса електронної пошти: alina_grafina@ukr.net.

- підтверджую, що написана мною дипломна робота на тему «Журналістські розслідування в медіадискурсі друкованих ЗМІ » відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Графіна А. І.

Дата _____ Підпис _____ Чабаненко М. В.